

Oskar Borgman-Hansen

Mystérijné drámy Rudolfa Steinera

Prednáška pre Slovenskú antropozofickú spoločnosť

Bratislava 05.-08.09.2002

Pôvodné nemecké texty boli prevzaté z:

Rudolf Steiner: Mysteriendramen Band I und II, Rudolf Steiner Verlag, Dornach/Schweiz,
Taschenbuchausgabe 1973

Preklad pôvodných nemeckých textov bol urobený pomocou prekladu B. Hromádku pre
Antropozofickú spoločnosť v ČSR v roku 1937-38

Pozn.: Číslo GA za názvom je označenie diela R. Steinera v katalógu je diel.

Zaznamenal a prepísal: Martin Bobko

Prednáška dňa 05.09.2002

Máme dnes a nasledujúce tri dni pred sebou veľmi zaujímavú tému, totiž 4 mystérijné drámy od Rudolfa Steinera. Tieto 4 drámy sú 4 divadelné hry a človek by mohol aj povedať, že Rudolf Steiner napísal 4 divadelné hry. Ale často sa o týchto hrách hovorí nie jednoducho ako o divadelných hrách, ale ako o mystérijnych drámach. Sú to divadelné hry, ale okrem toho zvyčajného, čo pod tým človek rozumie, prichádza tam ešte niečo navyše. Predpokladám, že to bude dosť zreteľné. Totiž už v druhej scéne môže človek vidieť, čo k tomu prichádza navyše, aby to nebola len divadelná hra.

Musíme sa najprv vrátiť trochu dozadu. Prvá dráma bola napísaná v roku 1910 a potom prišli vždy každý rok ďalšie tak, že všetky štyri boli dokončené a uvedené v rokoch 1910,11,12,13. Rudolf Steiner chcel napísať viac drám, ale sa k tomu nedostal. Mal v živote aj ďalšie plány, ale nemohol zariadiť všetko, čo chcel. Nechcel písať drámy do zásuvky, ale iba ak by mohli byť aj uvedené a v roku 1914 neboli už ďalšie uvedenia kvôli vojne možné a potom sa k ukončeniu už do smrti nedostal.

Na začiatok by sme mali vedieť, že keď Rudolf Steiner tieto drámy písal, bol súčasťou teozofického hnutia, kde pracoval a kde hneď od počiatku zastával názor, že toto hnutie musí duchovnú vedu prehĺbiť aj umelecky. Človek môže okultné pravdy teoreticky vyslovovať, ale ony ostanú suché. Človek môže hovoriť všade o tom najvyššom, a Rudolf Steiner prednášal aj v primitívnych podmienkach, mal prednášky v rôznych vedľajších miestnostiach hostincov, keď nebolo k dispozícii niečo iné. Ale je predsa len lepšie, keď má človek možnosť, aby prostredie zodpovedalo obsahu, o ktorom človek hovorí. A tu urobil v roku 1907 Rudolf Steiner niečo, čím prekvapil veľa členov vtedajšej Teozofickej spoločnosti. V roku 1902 sa stal Rudolf Steiner Generálnym tajomníkom Teozofickej spoločnosti v Nemecku a v roku 1907 došiel rad na Nemecko, aby zorganizovalo kongres Európskej sekcie Teozofickej spoločnosti. Rudolf Steiner mal organizáciu kongresu na starosti. Kongres sa konal v Mníchove, prišli členovia zo všetkých európskych krajín, najvýznamnejšia bola Prezidentka Teozofickej spoločnosti Annie Besantová. Predtým bolo zvykom na takýchto kongresoch rokovať a mať prednášky. Na prekvapenie mnohých tu ale teraz Rudolf Steiner zabudoval na rozličných miestach umenie. Prenajala sa divadelná sála a na prekvapenie obložil strop a steny výrazne červenými závesmi, takže celé prostredie bolo silne červené. Takisto nechal na stenu nalepiť v polkruhu naznačene sedem stĺpov s hlavicami z tenkého dreva s určitými formami. A potom zariadil, že bola uvedená divadelná hra od francúzskeho teozofa Edurda Schurrého „Das heilige Drama von Eleusis - Svätá dráma z Eleusíny“, ktorú do nemčiny preložila Mária von Sievers.

Schurré urobil v tejto hre pokus obnoviť starú grécku mystérijnú drámu a takpovediac zrekonštruovať, ako mohla vyzeráť v starom Grécku. Lebo čo je zmyslom

drámy? Zmyslom drámy je zobraziť osud človeka vo vzťahu k nadzmyslovému svetu. Osudom človeka je vzťah človeka k nadzmyslovému svetu. Keď sledujeme divadelnú hru, pojednáva sa tam o vzájomných vzťahoch medzi ľuďmi. Ale ako sa tieto vzťahy rozvíjajú, to závisí od vplyvov z duchovného sveta. Čo chcú bohovia s nami a ako sa dostaneme do správneho vzťahu k bohom, to je téma drámy. Takže v starom Grécku, kde dráma vznikla, bola dráma vždy identická so zasväcujúcou drámou. To človek vidí a spomenie si na veľkých básnikov starého Grécka Aischyla, Sofokla a Euripida. Keď človek ide od Aischyla k Euripidovi, je to postupne viac pozemské. Je to kultúrno-historická cesta, ale to duchovné ostáva aj u najmodernejšieho z nich, u Euripida. Duchovno je všade v gréckych hrách. A Eduard Schurré urobil pokus obnoviť toto staré grécke.

Tento pokus uchoпил Rudolf Steiner a na kongrese v Mníchove bola táto dráma s pokynmi od Márie von Sievers s vypožičanými hercami uvedená.

V ďalších rokoch pri príležitosti konania sa kongresov Nemeckej sekcie v Mníchove v rokoch 1908-9 boli uvedené ďalšie diela od Eduarda Schurrého. A potom v roku 1910 napísal Rudolf Steiner svoju vlastnú drámu pre uvedenie na kongrese v auguste v Mníchove „Die Pforte der Einweihung – Brána zasvätenia“. Táto prvá dráma má potom tri pokračovania „Die Prüfung der Seele – Skúška duše“, „Der Hüter der Schwelle – Strážca prahu“, „Der Seelen Erwachen – Prebudenie duší“. V týchto štyroch divadelných hrách sledujeme určité zoskupenie ľudí počas 14 rokov. Prvá dráma „Die Pforte der Einweihung – Brána zasvätenia“ je značne delená, posledná polovica sa odohráva 3 roky po začiatku. Druhá dráma „Die Prüfung der Seele – Skúška duše“ sa odohráva 7 rokov po začiatku. Tretia dráma „Der Hüter der Schwelle – Strážca prahu“ sa odohráva 13 rokov po začiatku a štvrtá dráma „Der Seelen Erwachen – Prebudenie duší“ 1 rok po tretej dráme, takže 14 rokov po začiatku.

Keď si človek premyslí len názvy, spozoruje, že už v názvoch je naznačený nejaký vývoj. „Brána zasvätenia“ - človek príde rovno k bráne. Potom príde „Skúška duše“. Potom sa ukáže „Strážca prahu“ so zvolaním: „Si zrelý na to, aby si teraz skutočne prekročil prah?“ A potom nakoniec „Prebudenie duší“ - tu sa niečo dosiahlo. Keď si vezmeme prvé tri názvy, nevieme presne, o kom je reč. Brána, skúška, Strážca. Kto stojí pred bránou? Kto je skúšaný? Nakoniec máme množné číslo - „Prebudenie duší“, to znamená celé zoskupenie ľudí. Na začiatku to bolo individuálne, na konci sme prišli k nejakej sociálnej skladbe. Prebudenie duší. Keď prideme k štvrtej dráme vidíme, že aj štýl je tu celkom iný.

Ponajprv, o čo ide v jednej divadelnej hre. Ide napríklad o to, že sa dvaja ľudia zalúbia, chcú to isté, potom nechcú to isté, a potom majú ťažkosti. Všetko je osobné. Aj v prvých troch Steinerových drámach je všetko osobné. Vo štvrtej dráme sú už zúčastnení nad všetko osobné povznesení. Objavia, že majú spoločnú úlohu. A od teraz

je hlavnou postavou jednoducho spoločenstvo. Už nie jednotlivé osobnosti, ale osobnosti pri spoločnej úlohe, ktorá môže byť zvládnutá len ich vzájomnou spoluprácou.

Takže celkom oprávnene, človek príde do styku s antropozofiou, študuje diela Rudolfa Steinera a pýta sa: „Čo znamená antropozofia pre mňa?“, „Akým obohatením je antropozofia pre môj život a majú ostatní ľudia rovnaké záujmy?“. Je to predsa aj príjemné sa stretať. A ja idem na antropozofické zhromaždenie, lebo je to pre mňa zaujímavé. Ale teraz títo ľudia spoznali, objavili, že majú spoločnú úlohu. Teraz sa už nechcú len o niečo obohatiť. Objavujú, že môžu spoločne vo svete niečo pre svet pomocou antropozofie urobiť. To možno mohli objaviť už na začiatku, ale veľa ľudí to neobjaví. A Rudolf Steiner necháva svoje postavy sa trochu egoisticky zamestnávať samými sebou počas týchto 13-14 rokov a potom, po 13-14 rokoch zrazu...(prednášajúci tleskne rukami).

Bolo to predsa také zaujímavé, študovať knihu „Ako človek dosiahne poznanie vyšších svetov“. Vy ste tiež študovali túto knihu. Ale my môžeme urobiť niečo spoločne! To je objav vo štvrtej dráme. Spoločne môžeme urobiť niečo pre Slovensko. Vy môžete urobiť to, vy zas ono a ja zas toto. To je naša spoločná úloha.

A tu dochádza k novým problémom. Lebo tu máme jedného inžiniera a tam zas jedného bohatého človeka. A tento bohatý človek povie: „Postavme teraz továreň pre nášho inžiniera, ktorý chce obnoviť techniku tak, aby bola ľudskejšia!“ Tento inžinier sa volá Strader a budeme o ňom v priebehu drám veľa počuť. Ale hneď sa nájde niekto ďalší v hnutí, kto povie: „Peniaze pre továreň pre Stradera, to je predsa vyhadzovanie peňazí. On toho predsa nie je schopný“. Takže teraz ideme robiť niečo spoločné pre kultúru, patríme spolu a potom musí človek predsa len počuť: „On nie je ten správny človek, ten nevie, čo viem ja. Som predsa schopnejší!“. „Nie som predsa ja schopnejší ako ten Strader?“ „Chcete vyhodiť peniaze? Potom postavte továreň, tá bude prázdna a nič sa nebude robiť. Strader to nevie.“, ale aj: „A neviete, že Strader má plnú dôveru Benedikta?“ Benediktus je duchovný učiteľ, je obrazom Rudolfa Steinera. Vidíme, že to celkom osobné, aký človek je, dostáva obrovský sociálny význam. Lebo celé šťastie tohto zoskupenia ľudí závisí teraz od toho, či sa budú vedieť spolu nájsť ku skutočnej práci, alebo či ťažkosti v spolupráci budú príliš veľké.

Trochu som teraz prebehol, aby som načrtoľ, ako sa táto problematika v priebehu drám mení. Vráťme sa na začiatok, aby sme videli, ako sa to začne celkom v malom s jedným človekom, s Jánom Thomasiom. V prvej dráme je Ján Thomasius vyslovene hlavnou postavou. Rudolf Steiner hovoril raz o tejto dráme, nehovorieval rád o umení, ale krátko po uvedení drámy v Mníchove mal prednášku o tom v Berlíne pre členov, ktorí to nevideli, kde povedal, prečo si myslí, že je umenie tak dôležité v celom jeho hnutí. Povedal: „Napísal som knihu `Ako človek dosiahne poznanie vyšších svetov?`. Pre koho je táto kniha napísaná? Pre človeka. Ale kto je tento človek? Je to priemerný človek. A kto

je priemerný človek? Priemerný človek neexistuje. Každý človek má svoju vlastnú cestu k nadzmyslovému svetu a všetko je rozdielne". A Rudolf Steiner hovorí: „V dráme môžem hovoriť o konkrétnom človeku, aká je cesta tohto konkrétneho človeka do nadzmyslového sveta. Kniha 'Ako človek dosiahne poznanie vyšších svetov?' je ako také koktanie oproti tejto dráme." Rudolf Steiner hovorí o svojej knihe „Ako človek dosiahne poznanie vyšších svetov?“ ako o koktaní v porovnaní s drámou, ktorá je konkrétna. A dokonca hovorí: „Keby sa členovia nášho hnutia dostatočne zaoberali s touto drámou, potom by som mohol skončiť s prednáškami. Keby som mal dôveru, že dostatočne pracujete s drámou, nepotreboval by som robiť už viac žiadnu prednášku.“ Takže takto popisuje on sám bohatstvo vo svojej dráme, že keby mohol mať dôveru, že členovia to nechajú na seba tak intenzívne pôsobiť, že z toho dokážu získať všetko čo sa dá, potom sa môže nechať penzionovať. Ale vďaka Bohu sa nenechal penzionovať a vyzerá to aj tak, že sa nezískalo z prvej drámy všetko, to bolo v roku 1910. Ale verím, že keď bol tým človek raz uchopený, potom sa vždy znova k týmto drámam vracia.

1. Die Pforte der Einweihung – Brána zasvätenia

Ale čo patrí k dráme. Patrí tam napätie. Takže ako to ide ďalej? Ešte ani nezačal, iba pomenoval tri mená: Ján Thomasius, Benediktus, Strader. Tri mená pomenoval. Čo sú to za ľudia? A teraz vidíme tam, v divadelnej sále, ide opona a my sme plný napätia, čo teraz zažijeme. Plný očakávania. A prvé, čo objavíme, je, Rudolf Steiner to zdržuje, trpezlivosť, nezačína to vôbec s tými správnymi postavami. Prichádza predohra. A v tejto predohre sa s nami stretnú dve dámy, dve priateľky, volajú sa Estela a Sofia. Estela je na návšteve u priateľky Sofie a hovorí: „Pod' predsa so mnou zajtra do divadla. Uvádzajú tam jedno predstavenie a má to byť veľmi zaujímavé predstavenie. Pod' tam so mnou.“ A Sofia musí povedať: „Ale ty si zabudla, zajtra máme my naše predstavenie. Vieš, to predstavenie, na ktoré sme sa tak dlho pripravovali.“ Takže nasledujúceho dňa sú dve predstavenia, Estelinino a Sofiino. A Sofiino predstavenie je náš kus. Potom vidíme prvú polovicu našej „Brány zasvätenia“ a potom príde medzihra, a v tejto medzihre máme zase Sofiu a Estelu. V tejto medzihre navštívi Estela znova po dvoch dňoch voči prvej predohre Sofiu. Máme tu rozhovor, kde deň pred tým mala Sofia svoje predstavenie a Estela svoje. Estela je sklamaná, že priateľka včera nebola pri tom a Sofia sa pýta: „A o čo išlo v tej hre?“ Estela dá Sofii krátke zhrnutie, ktoré prežíva takmer ako na predstavení, že aj Sofia môže z toho niečo zažiť, hoci predsa len trochu inak. Estela videla hru o jednom mladom maliarovi, ktorý bol podporovaný jednou trochu staršou priateľkou. Prišiel z vidieka do mesta a zoznámil sa s kultúrnym životom v meste. Stal sa maliarom a našiel podporu v tejto staršej priateľke. Bol veľmi sľubný a potom sa zalúbil do tejto priateľky. Ona mu lásku nemohla opätovať a on nedokázal ďalej žiť, takže sa zo sľubného umelca stala životná ruina. Človek by mohol povedať, že sa tu jedná

o naturalistickú drámu, ako to mohol vtedy človek zažiť. To bolo obdobie prekvitajúceho naturalizmu. Možno aj s určitým symbolizmom vo vnútri, ale hlavne tu Rudolf Steiner zobrazuje, ako by mohla vyzeráť nejaká naturalistická dráma. Takže kto je autor drámy, ktorú videla Estela? Mohol by to byť napríklad Gerhard Hauptmann „Pred východom slnka, pred západom slnka“, alebo „Weberovci“, alebo niečo podobné, čo Gerhard Hauptmann napísal. Autorom by mohol byť aj Ibsen, ak by sme mali na mysli jeho sociálno-reálne drámy. Nevie, či poznáte drámu „Rosmos Holm“. Tento kus, je takmer to, čo popisuje Estela. Keď to zhrnieme, môžeme povedať, že veľa vtedajších ľudí bolo vo svojom živote úplne materialistickými a ich život stratil zmysel.

Maliar Ján Thomasius má podobný osud. Aj on sa zaľúbi do jednej ženy a ona mu lásku nemôže opätovať. Chce získať vzťah k nadzmyslovému, hľadá svoje vyššie Ja a život ho neušetrí veľkých peripetií. Ale dostane silu, aby mohol svoj život znášať. Pre ľudí, ktorí hľadajú spojenie k nadzmyslovému svetu, nie je život menej dramatický. Otázka je, ako človek, povie to tak, cez antropozofiu dostane silu, utvárať svoj život.

Videli sme predohru a opona sa konečne zdvíha pre vlastnú hru, ktorú napísal Rudolf Steiner. Nachádzame sa v nejakej predizbe. Za predizbou je nejaká sála, a tam mal nejaký učiteľ, nejaký Benediktus prednášku. Túto prednášku sme nepočuli. A to by bolo predsa zaujímavé vedieť. Tento chytrý človek, ktorý je tak chytrý, mal prednášku. Čo eventuálne povedal, to by som rád vedel. A potom prídu do predizby poslucháči a zhovárajú sa o tom, čo zažili, ako posudzujú to, čo tam bolo povedané. Tu nás stretne okruh osobností, ktorý je v podstate ten istý aj ďalej a pozostáva z ľudí, ktorých sledujeme počas tých 14 rokov.

Najprv je to veľmi vážne. Najprv je tam len Ján Thomasius a Mária. Oni sú prví, ktorí sálu opúšťajú a krátky čas počujeme rozhovor medzi Máriou a Jánom Thomasiom. Až potom krátko nato prídu do predizby aj zvyšní. Mária hovorí Jánovi Thomasiovi: „Pozorujem, že sa niečo s tebou deje. Prečo si taký zúfalý?“. On neodpovedá nič, ale ona spozoruje, že sa on nachádza v životnej kríze. A potom on hovorí: „Áno, je to tak. Niečo som objavil z minulosti.“ A potom musí hovoriť, že vyrastal na dedine, kde mal jednu priateľku. Bolo to vo veľmi skorej mladosti, teraz sa nad tým zamyslime, pred viac ako 100 rokmi, vzťah medzi jedným mladým mužom a jedným mladým dievčaťom, to bolo vtedy celkom iné. Jedna mladá pučiaca zaľúbenosť, nič nie je vyslovené. On opustí dedinu, aby išiel do mesta za vzdelaním a posledný deň povie: „Nikdy na Teba nezabudnem!“ Po nejakom čase musí ísť naspäť do dediny, matka mu zomrela. Príde na pohreb a to mladé dievča ho chce zadržať: „My by sme predsa mali žiť spolu!“ On je tak očarený bohatým životom v meste, kde sa vyvíja, a odpovie: „To bolo predsa vtedy.“ Odchádza naspäť a zabudne na to dievča. Potom počuje, že to dievča zomrelo, ale veľa o tom nerozmýšľa, a tak isto nič veľkého necíti. Zabudol na ňu, ona zomrela. Ale ona bola predsa vtedy dávno pred rokmi jeho priateľkou a teraz po rokoch zistil, že ona zomrela

od žiaľu. A dokonca ju počuje hovoriť jej hlasom zo vtedajška: „Ty si ma zabil.“ To je preňho realitou. Je vinný na jej smrti a nemôže to uniesť. Je to teraz tak, ako keby sa zrútil. Vidí svoj život maliara, to všetko, to bolo predsa egoistické a ona zomrela od žiaľu. Je vinný alebo nie je vinný? Z povrchného uhla pohľadu je samozrejme nevinný. „Je do mňa zaľúbená? Môže bezo mňa žiť a potom zomrie od žiaľu. To je predsa jej vec. To predsa nie je moja vina. Nemala sa do mňa zaľúbiť!“ Ale keď opúšťal prvý krát dedinu, čo bolo v poslednom rozhovore, čo boli posledné slová? Posledné slová boli: „Ty na mňa predsa nikdy nezabudneš.“ On odpovedal: „Nikdy na Teba nezabudnem!“ a dal jej bozk na líce. A ona s tým potom žila: „Nikdy na mňa nezabudne.“ On na ňu zabudol a ona zomrela.

Niečo som tu pravda pribánil. Musíme si domyslieť ako to bolo. Ako v správnej dráme, všetko nie je vyslovené. Ale keď to človek zažije, tú ťažobu, potom to musí človek spolu prežiť. Je to môj spôsob pribásnenia toho prvého rozlúčenia.

Čo som tu trochu zoširoka uviedol, to povedal Ján Thomasius Márii oveľa kratšie. A Mária na to hovorí: „Len Benediktus nám môže pomôcť. Aj ja som v kríze, lebo musím zažívať, že keď chcem duchovnú vedu v živote plodne rozvinúť, niečo urobiť pre ostatných ľudí, nevznikne z toho nikdy nič dobré. Nič sa mi doteraz nepodarilo.“ To je jej zážitok. A teraz sme napätý, ale v tom prídu ostatní a teraz už prirodzene nemôžu hovoriť tak osobne. Medzi tými ostatnými, ktorý počuli Benediktovu prednášku, sú dvaja vedci, Doktor Strader a Profesor Capesius. Prichádzajú a kritizujú Benediktovu prednášku, ktorú práve počuli. Takže tento kruh je kruhom duchovne sa usilujúcich ľudí a tam sa aj prednáša a akademici, tí teraz počuli o tom známom Benediktovi a niekto povedal, chodte tam a vypočujte si jednu jeho prednášku. A teraz počuli tú prednášku. Profesor hovorí približne, nie je to doslovné, poviem to mojimi slovami: „No, tento Benediktus, to nie je nič pre vedca. To predsa... Ale udivuje ma, udivuje ma veľmi, že v tomto vašom kruhu... Nazývate sa antropozofmi, nie? Čo ma udivuje, musím priznať, že ste jednoducho sympatickí ľudia. Ako z vás môžu tieto povery robiť sympatických ľudí? To ma udivuje.“ Človek musí povedať, že to nie je vôbec zdvorilé. Celkom naopak. Je to veľmi hrubé. „Ja som profesor, antropozofia je povera. Ja viem toho predsa viac ako vy. Keby ste mali moje vzdelanie... Ale že ste celkom sympatickí ľudia, to priznávam.“ A potom príde Strader, je mladší, Capesius je už zrelší muž. Strader je prírodovedec, hovorí: „Áno, to môže sedieť, čo hovoríte, pán profesor. Ale pôsobenie na dušu nemá nič spoločného s pravdivostným obsahom a pravda v antropozofii určite nie je. Môže to mať pekné pôsobenie a oni sú, áno, oni sú sympatickí ľudia, ale to ešte nerobí pravdu z nepravdy. Rozumiete?“

A teraz sa vlastne začala divadelná hra, rozhovorom medzi zástancami antropozofie a zástupcami akademickej obce. A ako to pokračuje? Medzi poslucháčmi sú aj 3 ženy, sú to priateľky Márie, volajú sa Philia, Astrid a Luna. Sú to priateľky Máriinej duše. A tu

začína spoluhrať to nadzmyslové, niečo tajomné, lebo tieto 3 dámy sú na jednej strane nadzmyslové bytosti, na druhej strane sú to 3 ženy, ktoré majú normálne telo. To je niečo, čomu v tomto okamihu nerozumieme a neporozumieme ani do konca tejto scény. Tieto 3 dámy sú prvé, ktoré začínajú rozhovor s oboma akademikmi. Zastupujú takpovediac čisté duševné sily. Jedna hovorí, a myslím, že to je to rozhodujúce, jedna hovorí: „To, čo nám tu bolo prednesené, nedokážem posudzovať akademickými znalosťami. Ja len cítim, že moja duša by bez tejto náuky zomrela.“ A obidvaja vedci sú teraz jednoducho odzbrojení. Tieto 3 dámy, oni sa nebránia. Oni len hovoria: „Duša, tá musí vedieť veriť, potrebuje potravu. Nedokážem žiť bez antropozofie.“ Pomôžte mi, ako mám na také niečo odpovedať? Keby tieto 3 dámy neboli také čisté, potom by povedali: „Ale Benediktus dokázal pravdu o reinkarnácii a karme...“ A to by nebolo to správne. Tieto 3 dámy žijú celkom správne v prítomnosti, hovoria primerane to, čo treba hovoriť a neskúšajú to s argumentmi, ktoré nedokážu dostatočne doložiť. Rozhovor pokračuje ďalej. Tá dáma hovorila ľudsky, čo vzbudilo ľudské v mladšom z oboch vedcov, v tom prírodovedcovi, ktorí musí na to povedať: „Áno, ale nie chladná teória zo mňa urobila materialistu. Môj život to bol.“ A teraz hovorí o svojom živote: „Moji rodičia boli chudobní ľudia a boli pobožní. Chodil som do kláštora a bolo prianím mojich rodičov, aby som sa stal mníchom. A bolo to aj mojím prianím. Potom som sa v kláštore zoznámil zo spismi novšej prírodovedy. Veda ma prinútila vzdať sa viery. Preto teraz tak hovorím. Možno dokážete pochopiť, že je to bolestivé, keď je človek ateistom.“ Rozhovor môže pokračovať ďalej, ale teraz to už nie je viac diskusia. Z diskusie sa stáva ľudské stretnutie. A to vďaka tým trom dámam – ľuďom, ktoré zastupujú čisté sily duše. Oni sú schopné to priviesť do stavu, že človek rozumie, ako pristupovať k duši, ako zaobchádzať s druhým, ako sa stať samým sebou. To je všetko. Človek sa nechová, ako by bol viac, než čím je. Človek je sám sebou a tak sa stretá s inými ľuďmi. Tieto 3 dámy, ktoré sú samé sebou, tieto 3 jednoduché dámy prebudia v tých akademikoch to ľudské, a tým sa postarajú o to, že môže dôjsť k ľudskému stretnutiu. Ľudia, ktorí toho vedia menej, ktorí nevedia takmer nič, ale ktorí sú čestní a čistí. To uvoľní ľudskosť v akademikoch. A keď teraz také niečo vzniklo, tak prídu radi aj druhý krát, tretí, štvrtý krát na stretnutie. Človek by mohol povedať, že keby tie 3 dámy neboli zareagovali správne, tak by hra nemohla pokračovať ďalej.

A teraz prídu k tomu ešte ďalší ľudia, ktorí čakali v pozadí. Zoznámime sa celkovo ešte s 9 osobnosťami. Je to uchvacujúce, keď to človek vidí na javisku. Treba brať život, aký je, ale radil by som prečítať si tieto drámy predtým, ako ich človek uvidí na javisku. Existuje sotva niekto, kto vie držať krok s predstavením, keď sa s tým pred tým neoboznámil. Ale keď sa človek do toho vžije, do tej ohromnej dramatiky vo vnútri. Zoznámili sme sa doteraz s Jánom Thomasiom v nešťastnej situácii, s Máriou v nešťastnej situácii, s vedcami Capesiom a Straderom. A budeme ich všetkých sledovať

spolu so zvyšnými, o ktorých som ešte nič nepovedal. Bude to vyžadovať veľa síl, sa na tom podieľať.

Keď sme sa teraz dostali cez začiatok, prichádzajú nadzmyslové sily, zapájajú sa do diania, a potom prežívame, ako tie najrôznejšie nadzmyslové udalosti vplývajú na život týchto ľudí. A to má tak isto svoj začiatok. Tu k tomu pristupujú ešte mnohí ďalší, a ja sa musím zmieniť o jednej žene, ktorá bude vystupovať aj neskôr. Volá sa Teodora. Hovorí len celkom málo, potom odíde a Mária vysvetľuje vedcom, kto táto Teodora je. Je jasnovidkou, je to tiež jednoduchá žena, v určitých okamihoch sa dokáže dostať do iného sveta a potom vie prorokovať, alebo niečo hovoriť o nadzmyslovom svete. Je to vždy len na okamih, a potom je zas úplne normálnym človekom. Keď to Capesius počuje: „To je to, čo sa mi na tomto kruhu nepáči. Táto zmes povier a myslenia.“ Mária na to: „Ale Vy vôbec neviete, aký my máme k tomu postoj.“ A Strader, ten prírodovedec, hovorí: „Ale to je predsa zaujímavé, že tu máme takéto skutočnosti. Určite by nebolo možné podrobiť jej proroctvo skúške.“ Teodora sa potom vracia, je ako zmenená, má vidinu a hovorí, čo v tejto vidine prežíva:

Es drängt zu sprechen mich:
Vor meinem Geiste steht ein Bild im
Lichtesschein,
Und Worte tönen mir aus ihm;
In Zukunftszeiten fühl' ich mich,
Und Menschen kann ich schauen,
Die jetzt noch nicht im Leben sind.
Sie schauen auch das Bild,
Sie hören auch die Worte,
Sie klingen so:
Ihr habt gelebt im Glauben,
Ihr ward getröstet in der Hoffnung.
Nun seid getröstet in dem Schauen,
Nun seid erquickt durch mich.
Ich lebte in den Seelen,
Die mich gesucht in sich
Durch meiner Boten Wort,
Durch ihrer Andacht Kräfte.
Ihr habt geschaut der Sinne Licht
Und musstet glauben an des Geistes
Schöpferreich.
Doch jetzt ist euch errungen
Ein Tropfen edler Sehergabe,
O fühlet ihn in eurer Seele.

Som nútená povedať:
Pred duchom mojím obraz v žiari svetla stojí,

A z neho ku mne slová znejú;
V budúcej dobe cítim sa,
A ľudí môžem vidieť,
Ktorí teraz ešte nie sú v živote.
Tí taktiež ten obraz vidia,
Tí taktiež tie slová čujú,
Takto znejú:
Vo viere žili ste,
V nádeji útechu mali ste.
Teraz majte útechu vo videní,
Teraz budte zo mňa osviežení.
Ja žil som v dušiach,
Ktoré ma v sebe hľadali
Cez poslov mojich slov,
Cez silu svojej zbožnosti.
Zreli ste svetlo zmyslov
A museli ste veriť na tvorivú ríšu ducha.

Však teraz vám vydobytá je
Kropaj ušľachtileho daru jasnozrenia,
Ó pocíťte ju vo svojej duši.

Ein Menschenwesen
Entringt sich jenem Lichtesschein.
Es spricht zu mir:
Du sollst verkünden allen,
Die auf dich hören wollen,
Dass du geschaut hast,
Was Menschen noch erleben werden.
Es lebte Christus einst auf Erden,
Und dieses Lebens Folge war,
Dass er in Seelenform umschwebt
Der Menschen Werden.
Er hat sich mit der Erde Geistesteil vereint.
Die Menschen konnten schauen ihn noch
nicht,
Wie er in solcher Daseinsform sich zeigt,
Weil Geistesaugen ihrem Wesen fehlten,
Die sich erst künftig zeigen sollen.
Doch nahe ist die Zukunft,
Da mit dem neuen Sehen
Begabt soll sein der Erdenmensch.
Was einst die Sinne schauten
Zu Christi Erdenzeit,
Es wird geschaut von Seelen werden,
Wenn bald die Zeit erfüllt wird sein.

Jedna ľudská bytosť
Vychádza z tej svetelnej žiari.
Hovorí ku mne:
Ty zvestuj každému,
Kto počúvať Ťa chce,
Že videla si,
Čo ľudia ešte prežijú.
Žil Kristus kedysi na zemi,
A tento život mal za následok,
Že vo forme duševnej
Obklopuje dianie ľudské.
On s duchovnou časťou zeme sa spojil.
Ľudia ho ešte nemohli zrieť,
Ako sa v takej forme bytia javí,
Lebo ich bytosti duchovný zrak chýbal,
Ktorý sa až v budúcnosti ukázať má.
Však blízko je budúcnosť,
Kedy týmto novým videním
Má zemský človek obdarený byť.
Čo kedysi zmysly zreli
Za doby Krista na zemi,
To bude dušami zreté,
Keď bude skoro už naplnený čas.

Pre Capesia je to nepríjemné. Pre Stradera je to otrasom, lebo tu má takpovediac pred očami dôkaz, že v živote jestvuje aj niečo viac, ako čoho si bol vedomý. V nasledujúcej dráme je s Teodorou zosobášený.

Dôležitá pre nás je aj malá poznámka Márie Capesiovi: „Ale Vy predsa vôbec neviete, aký my máme k tomu postoj.“ Teodora nepatrí do tohto kruhu antropozofov, ale človek má porozumenie pre všetko, čo život dáva. Čo Teodora zvestuje, nie je vedecky podložené, ale ona našla ľudí, ktorí ju berú vážne. A to je možno výsledok tejto prvej scény: vedci sú braný vážne, táto skutočne trošku poverčivá žena je tak isto braná vážne. Človek pristupuje k životu aký je. Ale k tomu sa dopracovať, to prináša so sebou určité nároky, a ľudia, ktorí tomu skutočne chcú rozumieť, prechádzajú z krízy do krízy.

Myslím, že som dnes už dosť hovoril. Prebrali sme len prvý obraz, ale verím, že dosť zrozumiteľne pre to, čo príde. Keď potom vidíme, ako nadzmyslové postavy zasahujú do

najdôležitejších otázok týchto ľudí, môžem s tým zajtra celkom krátko začať, v krátkosti to zhrnúť, čo sa ešte udeje v tejto prvej dráme. Potom bude ťažisko na druhej dráme „Die Prüfung der Seele – Skúška duše“, v ktorej je hlavnou postavou Capesius.

Myslím, že to môžeme na dnes ukončiť. Môžeme sa dohodnúť, že zajtra začneme otázkami. Môžeme aj teraz zodpovedať nejaké.

Otázka: Rudolf Steiner píše, že osoby v drámach nie sú vymyslené a ich život začína prakticky v 3. kultúrnej epoche – Egypťskej, a pokračuje až do najbližších dôb, kde začína prvý obraz, ako Benediktus prednáša. Vždy veľmi zdôrazňuje, že každá osoba je skutočnou osobou, že to nie je vymyslené, ako keď spisovatelia píšú drámy. Ja som mala vždy ten dojem, že Benediktus je skutočná osobnosť Steinera. Nemalo by to ináč význam, keď to opisuje tak, že duchovnú vedu preniesie na Benedikta. Myslím, že Benediktus bol skutočne od Egypťskej doby ten Veľký obetník, tá najhlavnejšia postava v Egypťskej dobe, ktorá sa objavuje aj vo 4. dráme. Odvtedy si myslím, že je to osobnosť Steinera. Mne na tom veľmi záleží, že Steiner nevybral len jednu osobu, pomemoval ju Benediktus, a ten Benediktus nesie ideu atropozofie.

Odpoveď: Celkom dobre rozumiem, ale chcel by som sa k tomu vrátiť možno až na konci. Nechcem sa o tom zmieňovať príliš skoro, lebo najprv by sme mali jednotlivé osobnosti viac poznať.

Otázka: Veľmi zastrene je písané o sľube Márii Luciferovi. Dá mu určitý sľub a len na základe toho sľubu môže zachraňovať Thomasia.

Odpoveď: To je vrchol v 3. dráme a ja nechcem dnes hovoriť o 3. dráme. A tento Máriin sľub je vrcholom pre všetky 4 drámy. Určite sa k tomu postupne dostanem.

Otázka: Myslím, že je to v prvej dráme, kde Mária hovorí, že druhým osobám nevie pomôcť. Skoro vždy prináša nešťastie. Ani táto myšlienka mi nebola vždy jasná.

Odpoveď: Tomu človek porozumie, keď v 2. dráme bude predvedená jej karma, a tu môžeme trochu predbehnúť. V 2. dráme príde ku spätnému pohľadu na jednu skoršiu inkarnáciu, ktorú mali viaceré z osobností v dráme v stredoveku súčasne. Capesius nastúpil na cestu poznania a spolu s Jánom Tomasiom a Máriou majú súčasne spätný pohľad na jednu inkarnáciu v stredoveku. Presný čas je začiatok 14. storočia. Mária je tam mníchom. Capesius zase rytierom rytierskeho rádu, voči ktorému cirkev bojuje. Ján Thomasius je robotník, ktorý slúži u rytierov v baniach a volá sa Tomáš. Mária, zbožný mních, bojuje proti rádu mocou cirkvi. Keď berieme karmu vážne, čo je katolícka cirkev? Katolícka cirkev je Kristova cirkev, a táto katolícka cirkev pôsobila mocou pre kresťanstvo. To je paradox. Ako mních robila Mária dobro. Jeden dobrý kresťanský kňaz, ktorý robí dobro pre obec. A súčasne podporuje používanie moci katolíckej cirkvi. To je

paradox v živote mnícha 14. storočia a karmické vyrovnanie spočíva v tom, že to dobré, čo robí teraz, nepôsobí hneď, a tým musí zaplatiť cenu za to, že pracovala s mocou cirkvi. To je bolestivá karmická cena za to, čo robila v stredoveku.

Prednáška dňa 06.09.2002

Predpokladám, že jestvuje veľa možností, ako môže človek s mystérijnými drámami Rudolfa Steinera pracovať. Nechcem povedať, že jestvuje len jedna metóda, a len táto metóda je správna. Robím pokus z jednou metódou a verím, že táto metóda môže byť plodná. Človek to môže pravda robiť aj inak, ale niečo človek robiť musí. Mojou metódou je vychádzať z konania, nie až tak s interpretácie. Lebo Rudolf Steiner hovorí v prednáške, ktorú som včera zmienil: „Ide o to, čo sa deje s ľuďmi a ako ľudia pracujú s duchovnou vedou.“ Ukazujú sa tu nadzmyslové obrazy, nadzmyslové javy a je to také blízke, že sa človek pýta: „Čo znamenajú tie nadzmyslové javy, ktoré tu vystupujú?“ Ale potom človek ľahko skĺzne do abstraktného. Keď vychádzame z konania, tak sa pýtame: „Ako vystupuje to nadzmyslové v živote tých osobností? Aká je životná situácia týchto osobností?“, a potom môže interpretácia ostať trochu bokom. Pritom samozrejme, že niečo máme aj v pozadí, ale to je potrebné zhustiť. Drámy sú pravda myslené pre ľudí, ktorí duchovnú vedu poznajú. Preto je jednoducho nutné, keď človek týmto drámam pristupuje, aby poznal aj knihu, ako je: „Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten? - Ako človek dosiahne poznanie vyšších svetov? (GA-10)“ A jestvujú aj iné. Človek môže prvú drámu študovať napríklad aj vo svetle jednej rozprávky od Goetheho.

V diele J. W. Goetheho jestvuje rad rozprávok. Ale jedna z rozprávok, ktoré Goethe napísal, má jednoducho názov „Das Märchen – Rozprávka“, ako keby len to bola rozprávka a tie ostatné len nejaké vedľajšie veci. Je to „Das Märchen von der grünen Schlange und der schönen Lilie – Rozprávka o zelenom hadovi a krásnej Liliane“. Táto rozprávka je len časťou trochu väčšieho diela, ktoré sa volá „Die Unterhaltungen deutscher Ausgewanderten – Rozhovory nemeckých vysťahovalcov“. Ak máte čas, vyplatí sa toto dielo si raz preštudovať. Človek zbiera stavebné kamene odvšadiaľ a postupne to skladá dohromady, aby získal celkový pohľad na to, čo v antropozofii má. Týmito rozhovormi trávi čas malá spoločnosť vysťahovalcov, ktorí počas revolučných bojov museli opustiť svoju vlasť kvôli nepriateľom a na úteku našli útočisko na jednom zámku, kde mohli prečkať, až sa situácia upokojí a oni sa môžu vrátiť späť. Majú tému „Spojenie človeka s nadzmyslovým“ a každý z prítomných je povinný na danú tému porozprávať nejaký príbeh. Goethe to zariadil tak, že najjednoduchší príbeh príde ako prvý. Človek môže s nadzmyslovým zaobchádzať aj celkom poverčivo. Veľké Goetheho rozprávanie pozostáva z toho, že začína s tým najprimitívnejším, potom je to stále lepšie a lepšie, až je na konci koruna „Das Märchen – Rozprávka“. Táto „Rozprávka“ je paralelou k dráme Rudolfa Steinera. Jestvujú návrhy od Rudolfa Steinera, ktoré robil pred konečnou úpravou, a tam jeho postavy ešte nemajú mená, ktoré sme počuli, ale používa mená z Goetheho „Rozprávky“. Mária, o ktorej som včera hovoril, sa v týchto návrhoch volá Liliana. Pre Jána Thomasia nie je v „Rozprávke“ žiadne meno, je tam symbolické

pomenovanie, v návrhoch Rudolfa Steinera sa volá Mladík. V „Rozprávke“ vystupujú aj bludičky. V návrhoch Rudolfa Steinera sú Capesius a Strader pomenovaný ako Prvá bludička a Druhá bludička. Čo sú to bludičky. V diaľke človek vidí plamienok, ide za ním, a tam nie je nič. Uvidí ho znova inde, ide za ním, zase tam nič nie je. Blikotajúce svetielka, ktorých sa človek vôbec nemôže držať. Intelekt neponúka nič, čoho sa človek môže držať. Potom môže človek hneď povedať, že od intelektuálneho myslenia si musíme zachovať odstup. Ale Rudolf Steiner tu robí metamorfózu a v jeho hre sa už títo dvaja nevolajú Bludičky, tam sa volajú Profesor Capesius a Doktor Strader. A tam sú veľmi sympatickými ľuďmi. Hoci toto blikotajúce je v nich tiež, a nedokážu sa s tým vysporiadať. Ale ľudia, ktorí sa s niečím nedokážu vysporiadať, sú tiež ľudia. Je jednoducho predbežnou podmienkou, keď človek ide k tejto dráme Rudolfa Steinera, aby sme mali sympatie s ľuďmi. A na to, aby sme s nimi mali sympatie, potrebujeme rozumieť, čo sa s nimi jednoducho deje.

Je to teraz tak, že Ján Thomasius sa dostal do krízy. Touto krízou sa uvoľní jeho duša od jeho tela, a tým má svoje prvé imaginácie. Tu zažije veľmi skoro, a potom aj v jednej so svojich prvých meditácií, zažije tu protisily, zažije tu Ahrimana a Lucifera. Mladý človek pracuje s antropozofiou, má nadzmyslové zážitky, a v momente sú tu Ahriman a Lucifer: „Tomuto človeku môžeme niečo porozprávať.“ Snažiaci sa človek je zaujímavý pre Lucifera a Ahrimana. Ján Thomasius potom v imaginácii zažije duše Capesia a Stradera, ktorí tam hovoria o tom, ako nájsť správnu cestu. Nie sú v skutočnosti, ale iba v jeho imaginácii, kde ich on vidí, aký sú oni v nadzmyslovom svete. Dá sa povedať, že ich zažíva ako bezradných ľudí. Človek sa môže veľa dozvedieť z interpretácie, aké sú prvé nadzmyslové zážitky. Videli sme Capesia a Stradera ako žijú. Capesius je už starší človek, Strader dosť mladý. V imagináciách Jána Thomasia vystupujú naopak. Capesius je tu ako mladý človek a Strader ako starý človek. V nadzmyslovom svete vystupujú skutočnosti často s obrátenými vlastnosťami voči tým vo fyzickom svete. Ale nie je to tak vždy.

Prechádzajúc všetkými štyrmi drámami, máme tu tri Máriine priateľky. To sú pomocníčky. Philia, Astrid a Luna, to sú 3 jestvujúce ženy. Ale sú to aj 3 nadzmyslové postavy. Keď človek sleduje cestu k nadzmyslovému poznaniu, príde k situácii, kde duševné sily nadobúdajú samostatnú formu. Je pre nás veľmi dôležité toto vedieť, lebo predtým, ako sa hocako začneme zaoberať s nadzmyslovým svetom, máme Myslenie, Cítienie a Vôľu ako jednu jednotku. Rudolf Steiner o tom hovorí vo „Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten? – Ako človek dosiahne poznanie vyšších svetov? (GA-10)“ a v „Die Geheimwissenschaft im Umriß – Tajná veda v obryse. (GA-13)“ Takže napríklad sa niekoho spýtam: „Môžete mi povedať, ako sa dostanem k národnému divadlu?“ Obyčajná otázka, týka sa myslenia. Reakcia je úplne automatická. Spýtal som sa, on odpovie. Vôbec nad tým nerozmýšľa a odpoveď príde z vôle. Teraz sa ale stal

antropozofom. Povie si: „On sa ma pýta. Mám odpovedať? Nie, dnes neodpoviem.“ Vlákna medzi Myslením, Cítením a Vôľou sú uvoľnené. A na rozdiel od obyčajných ľudí, už to viac bez problémov spolu nejde. Keď človek stojí pred potrebou jednať, už viac nestačí, že človek len vidí možnosť jednať. Tu už človek musí prijať samostatné rozhodnutie: „Áno, teraz to chcem.“ A toto už vychádza z Ja, nevychádza to už viac z prirodzene danej súdržnosti duševných síl. Dá sa povedať, že toto je veľký problém pre ľudí, ktorí chcú vstúpiť na cestu poznania. Tento veľký problém je problém súdržnosti Myslenia, Cítienia a Konania. Keď to človek nezvládne, môže to mať aj celkom hrozné následky. Človek môže napríklad ochorieť. Musíme vedieť o týchto nebezpečenstvách. Teraz opíšem človeka, ktorý sa dostal na scestie. Tento človek tu sedí a vidí, že ten dom tam začal horieť. Sediac si hovorí: „To je ale zaujímavé.“ Predtým, ako by tento človek mal hocičo dočinenia s antropozofiou, by úplne automaticky vyskočil a urobil všetko možné, aby priviedol pomoc. Myslenie zavolá samo Vôľu. Ale uvedomelý človek sa musí sám starať o súdržnosť. To má výhody aj nebezpečia. Človek dostane otázku, ale vstúpil na cestu poznania, a teraz premýšľa viac uvedomele, ako chce odpovedať. Predtým človek odpovedal viac automaticky, bez veľkého premýšľania jednoducho odpovedal. Čo je správna odpoveď? Premýšľam o tom, a bleskurýchlo, trvá to okamih, bleskurýchlo som uchopil spojitost medzi premýšľaním a rozhodnutím konať. Otázku nezodpoviem. Sú dve cesty, ako človek príde k tomu, že otázku nezodpovie. Prvá, ešte naivná je, že človek nechce, lebo má antipatiu. A keď má človek voči tomu druhému antipatiu, tak si povie: „Neodpoviem.“ Bleskurýchlo druhá možnosť. Nazerám, čo chcem ja ako správne. Mám náhľad a jednám podľa tohto náhľadu. Viem, že nie je správne, aby som teraz odpovedal a robím správne, lebo viem, že to správne je. Človek je skúšaný, keď tieto duševné sily od seba vzájomne odstupujú. A toto je vidieť všade v týchto drámach. Našťastie to nie je vždy také ťažké, také zlé, ako som to rozprával v opísaných príkladoch. Mária je osobnosť, ktorá má ťažké problémy. Ale je aj zjavne silná. Vnútorne je harmonickou osobnosťou. Zažíva neustále rady od Philie, Astrid a Luny. Keď sú tieto tri postavy uvádzané, tak ich roly sú hercami hovorené a na javisku sú eurytmistky, ktoré robia eurytmiu k tomu, čo tieto tri postavy hovoria. Lebo je Mária harmonickou osobnosťou, vystupujú tieto tri duševné sily ako priateľky. Človek by mohol povedať, tieto tri hovoria celkom priateľsky, čo hovorí moje Myslenie, čo hovorí moje Cítenie, čo hovorí moja Vôľa. Keď nie sme harmonickí, potom je niečo v neporiadku v súdržnosti duševných síl. Keď sme harmonickí, tak sú duševné sily priateľské. Philia, Astrid a Luna vystupujú ako Máriine priateľky. Hoci nie sme všetci ako Mária, máme všetci možnosť, že v nás začnú vystupovať duševné sily ako samostatné bytosti. To znamená, že každý človek má svoju Philiu, Astrid a Lunu. A sú to tie isté Philia, Astrid a Luna a sú to rôzne Philia, Astrid a Luna. Sme teraz v nadzmyslovom svete. Všetci máme Myslenie, Cítenie a Vôľu, sú to kozmické sily. Keď mám nejaký pocit, je to prirodzene niečo vo mne, ale je to aj niečo

kozmicke. Svet je zariadený tak, že je v ňom Myslenie, Cítenie a Vôľa. Keď myslím, tak to znamená, že mám účasť na jednej tejto kozmickej sile. Keď myslíte vy, máte účasť na tej istej kozmickej sile. Je to v astrálnom svete, a je to zároveň rovnaké a zároveň rôzne.

Máme situáciu, Benediktus je učiteľ. On ovláda už všetko. On to vie, on o tom rozprával, on je duchovný učiteľ. Mária je pokročilou žiačkou. Dosiahla už veľa nadzmyslových poznatkov, veľa o tom nevieme, ale ona je už ďaleko. Ján Thomasius je na úplnom začiatku. Má svoje prvé nadzmyslové zážitky, ktoré súvisia s krízou, do ktorej sa dostal, lebo sa cíti vinný. Mária prežíva svoju krízu a obaja vidia, že musia pomoc hľadať u Benedikta. Teraz vezmem scénu, v ktorej hľadajú pomoc u Benedikta. Vysvetľujú, ako sa im stal život ťažkým a pýtajú sa, čo môžu robiť. Benediktus im dá pozoruhodné vysvetlenie:

Es formt sich hier in diesem Kreise
Ein Knoten aus den Fäden,
Die Karma spinnt im Weltenwerden.

Formuje sa v tomto kruhu
Uzol z vlákien,
Ktoré karma v dani sveta spriada.

A Benediktus ďalej rozpráva, že k nemu pristúpila jedna duchovná bytosť. Táto bytosť má úlohu pre ľudstvo v tomto čase. Spýtala sa Benedikta: „Cez ktorého človeka mám pôsobiť?“ Benediktus zvolil Máriu ako osobnosť, cez ktorú môže hovoriť vyššia bytosť. Po tomto odhaleení nastala v živote Márie zmena, a keď teraz hovorí, tak hovorí niečo viac.

Bytosť v bytosti. Hovorím, že človek žije opakované pozemské životy. Keď to hovorím, tak to nejako pôsobí. Áno, to je milý človek, to je zaujímavý človek, alebo vôbec nezaujímavý človek. Je tiež možné, že cez nejakú osobnosť hovorí nejaká vyššia bytosť. A teraz hovorí táto osobnosť: „Človek žije opakované pozemské životy.“ Teraz to má takú silu. Celé zhromaždenie stíchne a vidí pravdu. Lebo to má omnoho väčšiu silu, lebo jedna duchovná bytosť hovorí cez ústa tejto osobnosti. A toto poznáme jednoducho všetci. Z času na čas sme úplne samými sebou, a z času na čas sme aj akoby posadnutí niečím, čo nie je celkom čisté. Potom človek niečo povie, zanáda, zakľaje, a potom zbadá, že to nemal hovoriť, a povie: „Prepáčte, to som nebol samým sebou.“ A stáva sa aj, možno nie často, ale myslím, že veľa ľudí to predsa len pozná, z času na čas, že človek povie niečo, čo jednoducho sám zo seba ešte nie je schopný. Ako keby vtedy cezo mňa hovorila pravda. Viem, že to je pravda, hoci som jednoducho ešte nebol akoby oprávnený to povedať. Mám správnu odpoveď, táto správna odpoveď hovorí cezo mňa.

A Benediktus teraz vysvetľuje Márii, že jedna vyššia bytosť skrz ňu bude hovoriť nie raz, ale trvale. A to má aj odvrátenú stranu, lebo toto ľudia nevedia dobre znášať. Je to, ako keby to dobré vypaľovalo z duše to zlé. Toto je tragika v živote Márie v tomto čase, že sa jej nedarí. Je to príliš vznešené, a to potom trieštivo pôsobí aj na niektorých ľudí, ktorý ju počúvajú, čo hovorí. Včera tu bola otázka prečo je to tak, pozrime sa na to.

Vieme, že Mária bola v stredoveku mníchom v katolíckej cirkvi. Zastávala v stredoveku katolícka cirkev ozajstné kresťanstvo? Na to môžem len odpovedať: „Áno a nie.“ Učením katolíckej cirkvi je, že Kristus je vykupiteľom ľudí. Táto veľmi vznešená pravda je obhajovaná brutálnym násilím, lebo kacíri musia byť upaľovaní. To je tragika ľudskej histórie, že pravda pôsobila týmto spôsobom, a že človek musí povedať, že katolícka cirkev je zároveň kresťanská aj antikresťanská. Či to teraz súhlasí s vašou predstavou alebo nie, to teraz nie je dôležité. Verím, že tu dávam znovu niečo, čo je v súhlase s chápaním Rudolfa Steinera. A som presvedčený, že Rudolf Steiner chce povedať, že to v osobnej karme Márie pôsobí, takže teraz ako jedna vznešená osobnosť, teraz našla pravdu. Premohla pokušenie moci, ale trpí následkami toho, čo bolo v jej predchádzajúcom živote. Ale ako by to aj malo byť, počúva vysvetlenie od Benedikta: „Jedna vyššia bytosť skrze Teba pôsobí.“ Týmto ohromujúcim oznámením sa uvoľní skladba jej duše a tela. Potom príde jedna replika, je to otriasajúce. Benediktus podal vysvetlenie, a teraz počujeme Máriu:

Du gabst mir Klarheit,
Ja, Klarheit, die in Finsternis
Mich hüllt nach allen Seiten.
Ich fluche deiner Klarheit,
Und dich verfluche ich,
Der mich zum Werkzeug
Der wilden Künste formte,
Durch die er Menschen täuschen will.-
Ich habe keinen Augenblick bisher
An deiner Geisteshöhe zweifeln können,
Doch jetzt genügt der eine Augenblick,
Aus meinem Herzen mir zu reissen jeden
Glauben.
Erkennen muss ich, dass sie Höllenwesen
sind
Die Geister, welchen du ergeben bist.
Ich musste ande täuschen,
Weil du erst mich getäuscht!

Ty jasnosť si mi dal,
Áno, jasnosť, ktorá v temnotu
Mňa zo všetkých strán halí.
Preklínam tvoju jasnosť,
A teba preklínam,
Ktorý si ma na nástroj
Planých umení vytvoril,
Ktorými chce ľudí klamať.-
Až doposiaľ nemohla som ani na okamih
O vznešenosti tvojho ducha pochybovať,
Však teraz stačí tento jeden okamih,
Na vytrhnutie každej viery z môjho srdca.
Spoznať musím, že bytosti pekelné sú
Duchovia, ktorým oddaný si ty.
Ja musela som iných klamať,
Lebo ty prv mňa si klamal.

A takto to ide ďalej. Ján je celkom otrasený, hovorí:

Wer spricht an diesem Ort?
Ich schau die Freundin nicht!
Ich schau ein grausig Wesen.

Kto hovorí to na tomto mieste?
Priateľku nevidím!
Vidím akúsi strašnú bytosť.

A teraz príde ďalšie vysvetlenie od Benedikta. Benediktus je úplne povznesený nad tým, čo počul z Máriiných úst. Benediktus hovorí celkom pokojne:

Der Freundin Seele schwebt in Höhen,
Sie liess ihr sterblich Scheinbild
An diesem Ort zurück uns nur.
Und wo ein Menschenleib
Vom Geist verlassen wird,
Ist Raum, den sich
Des Guten Widersacher sucht,
Um einzutreten in das Reich der
Sichtbarkeit.
Er findet eine Leibeshülle,
Durch die er sprechen kann.
Es sprach ein solcher Widersacher,
Der mir zerstören will das Werk,
Das mir obliegt
Für vieler Menschen Zukunft
Und auch für dich, mein Sohn.
Und könnt' ich halten jene Flüche,
Die unsrer Freundin Hülle eben sprach,
Für anders als Versucherlist,
Du dürftest mir nicht folgen.
Des Guten Widersacher war an meiner
Seite;
Und du, mein Sohn
Hast stürzen sehn in Finsternis,
Was zeitlich ist an jenem Wesen,
Dem deine ganze Liebe strahlt.
Weil Geister dir so oft
Aus ihrem Mund gesprochen,
Ersparte dir das Weltenkarma nicht,
Den Höllenfürsten auch
Durch sie zu hören.
Nun darfst du erst sie suchen
Und ihres Wesen Kern erkennen.

Duša tvojej priateľky vo výšinách sa
vznáša,
Svoj odlesk smrteľný zanechala len
Na tomto mieste nám.
A kde ľudské telo
Duchom opustené je,
Je priestor, ktorý si
Odporca dobra hľadá,
Aby vstúpil do ríše viditeľnosti.
On nájde schránku telesnú,
Cez ktorú môže hovoriť.
To hovoril Odporca taký
Ktorý mi dielo zničiť chce,
Ktoré prislúcha mi
Pre budúcnosť mnohých ľudí
A aj pre teba, môj synu.
A keby som mohol ony kliatby,
Ktoré našej priateľky schránka práve
vyriekla,
Za niečo iné, ako lesť Pokušiteľa pokladať,
Nesmel by si ma nasledovať.
Odporca dobra po mojom boku bol;
A ty, môj synu,
Videl si do temnoty padať,
Čo časnú je na tej bytosti,
Ktorej celá tvoja láska žiari.
Lebo duchovia ti často
Z jej úst hovorili,
Neušetrila ťa karma sveta,
Pekelné kniežatá
Skrz ňu počuť.
Nuž až teraz smieš ju hľadať
A poznať jadro jej bytosti.

Vysoká duchovná bytosť hovorila tak často skrz Máriu. A teraz cez ňu hovorí pekelná bytosť. A Ján prezrie, že to je pekelná bytosť. Rudolf Steiner raz neskôr povedal,

že to bola Jánova skúška, a pretože v nej obstál, tak mohol Benediktus ďalej pracovať. Zasvätenec je závislý od stupňa vývoja svojich žiakov. Ján preukázal duchaprítomnosť a silu úsudku. Vycítil, aká je Mária sama, a čo to cez Máriu hovorí. A tým, že dosiahol tento stupeň, že to vie rozlíšiť, umožnil Benediktovi ďalej pokračovať. Dá sa povedať, že zasvätenec môže odovzdať iba toľko, koľko to zodpovedá zrelosti žiakov. Ján uvidel to správne. A v tých troch malých riadkoch jeho repliky je obsiahnutá možnosť, že Benediktus môže ďalej pracovať. Pre Jána Thomasia je to aj oslobodenie. Trpel, znášal svoje bolesti, a tým si získal náhľad a dosiahol jeden stupeň oslobodenia. Teraz vidí Máriu, aká je v duchovnom svete vo svojej bytosti. Majú jeden krátky spätný pohľad na jeden predchádzajúci život v stredoveku. Mária a Ján teraz už vedia, že Mária kedysi prišla z Írska do oblasti okolo rieky Rýn, aby pohanom zvestovala kresťanstvo. A tam Ján ako pohan prijal od Márie zvestovanie o kresťanstve.

A teraz poviem krátko, čo ešte treba k prvej dráme.

Došlo k premene. Ján premohol svoju krízu a má znovu silu žiť. Príde medzihra. Sofia a Estela sa stretnú, a zhovárajú sa o divadelnej hre, ktorú včera Estela videla. Estela hovorí o maliarovi, z ktorého sa stala ruina. A my urobíme porovnanie s maliarom, naším Jánom Thomasiom, ktorý bol blízko beznádeje, ale pretože správne hľadal spojenie s nadzmyslovým svetom, svoju krízu prekonal.

Po tejto medzihre ideme 3 roky dopredu a vidíme scénu v ateliéri Jána Thomasia. Ján Thomasius tu namaľoval portrét Capesia. Končí, je to posledný deň, Capesius bol ako model a Thomasius tu stojí a hovorí: „To boli už posledné ťahy, teraz už nemám viac čo na tomto obraze maľovať.“ Capesius hovorí: „Váš obraz je zázrak a ešte väčším zázrakom je jeho maliar. Videl som Vás prvý krát pred tromi rokmi, po tej prednáške. Neprehovorili ste slova, ale je som videl, že ste trpeli. A potom krátko na to ste prišli ku mne a prosili ste, aby ste sa mohli stať mojim žiakom. A potom ste ma tiež poprosili, či by ste ma smeli namaľovať. A tu teraz vidíme výsledok.“ Prišiel aj Strader a hovorí: „Až teraz, skrz túto maľbu, spoznávam Capesia správne. Veril som, že Capesia poznám. Ale jednoducho až teraz, skrz túto maľbu spoznávam, kto Capesius je.“ Potom zrazu stratí rovnováhu a hovorí: „Čo to má ten obraz za silu? Čo je to za magický obraz? Chcem do toho preniknúť. Čo sa to skrýva za tým plátnom?“ A ostrasení opúšťa izbu.

Teraz sa už všetko dostatočne vyvinulo. Teraz sa môžu jednotlivé osobnosti zhromaždiť v Chráme. Je to, človek by mohol povedať, cesta ľudí, ktorá začína v predizbe, kde bol prvý obraz, a my môžeme, cez túto predizbu, cez skúšku, môžeme vstúpiť na cestu do Chrámu. A v poslednom obraze máme zhromaždenie osobností v nadzemskom Chráme, ktorý sa stal viditeľným. Predtým bol tento Chrám v podzemí, bol neviditeľný, lebo miesto, kde sa pestuje múdrosť, sa nesmie ukázať nezrelým ľuďom. Teraz sa jednotliví ľudia stali dostatočne zrelými, teraz sa smie Chrám stať viditeľným. Chrám sa stane nadzemským a človek môže spoznať: „Tam sa pestuje múdrosť.“ O tom

teraz nechcem hovoriť. Teraz musíme prejsť k druhej dráme, lebo je to také obsažné, a ja musím niečo preskočiť.

Teraz som si uvedomil, čo som včera sľúbil, že dnes začneme rozhovorom. Musím sa za to ospravedlniť. Takže sa pýtam, chcete niečo povedať, než prejdeme k druhej dráme? Dúfam, že ešte nájdem čas, trochu sa venovať Chrámu, lebo to jednoducho nejde, uspokojiť sa iba s tými pár slovami. Musíme ale robiť aj nejaký pokrok.

Otázka: Keď som študovala, tak ma veľmi prekvapilo, že Mária, ako taká veľmi vysoká duchovná bytosť, môže prepadnúť tomu ahrimanskému zvodu. Dokonca preklína Benedikta. To ma ohromuje. Tak to zle na mňa pôsobilo, že Mária, ako taká skutočne vysoká duchovná bytosť, to nemohla prekonať.

Odpoveď: Rozumiem. Ale Benediktus podáva vysvetlenie vo svojich slovách, ktoré sme počuli. Skutočne to nie je správne. Mária tejto bytosti neprepadla. Duša Márie sa uvoľnila, je niekde inde, ostalo len telo, a táto bytosť uchopila to telo a hovorí. Mária sama o tom nevie. Mária je neprítomná. Ale tá bytosť hovorí skrz jej telo. A Benediktus hovorí: „Je to karma sveta, že musíš toto počuť skrz Máriine ústa.“ Skrze Máriine ústa, a to veľké na Jánovi je, že počuje, kto to hovorí. Ján hovorí: „Kto hovorí to na tomto mieste? Priateľku nevidím! Vidím akúsi strašnú bytosť.“ Mária vôbec tej strašnej bytosti neprepadla. Mária je preč, a tá strašná bytosť uchopila prázdnu schránku. A to Ján Thomasius pochopí, a to je jeho veľký čin. Preto tieto tri riadky majú neuveriteľne veľký význam v dráme.

Potreboval som hodinu a pol na ukončenie včerajšej prednášky, a pritom som veľa podstatného vynechal. Takže môžete povedať, že to je ale zlá kompozícia. Ale do nedele sa budem usilovať o to, aby sme získali celkom určitý prehľad o tom celom. A to, čo som dnes hovoril, je čiastočne aj príprava pre to, čo príde teraz.

2. Die Prüfung der Seele – Skúška duše

Takže máme tu druhú drámu, ktorej názov je „Die Prüfung der Seele – Skúška duše“. Duša, ktorá tu bude skúšaná, to je Capesius.

Mimochodom, čo je umenie? Umenie je premena nejakej látky tak, že skrz túto látku presvitá duchovné. To znamená, že v umení musíme vedieť vychutnávať to materiálne, to fyzické. A Rudolf Steiner raz aj povedal: „Herec musí vedieť prežiť radosť nad tragickým.“ To neznamena, že tomu človek prepadne. Tým, že to človek ako herec zobrazí, príde aj k určitému oslobodeniu. Keď vezmeme hrozných zločincov v Shakespearových drámach. Som Othello, Vy ste Desdemona, máte šatku na krku (p. Hansen predvádza škrtenie na prekladateľovi Emilovi Pálešovi). V opere, on ju zaškrť a publikum je nadšené. To patrí k tej tragike. Človek je nadšený, aj keď je to celkom strašidelné. Je to preto, lebo ak to je skutočné umenie, tak to má v sebe niečo

oslobodzujúce. Potom človek aj vie, že to nie je skutočnosť. A keď to vieme vnímať, tak je to aj očistenie duše od zločinných tendencií. Keď je to na javisku správne robené, tak to musí pôsobiť očisťujúco.

Táto láska ku skutočnému svetu sa prejavuje na maličkostiach, ktoré majú svoj význam. Pozorujme osoby v drámach. Ako sa volajú? Máme tu jedného maliara, jedného človeka, ktorý je jednoducho takým človekom ako my. Poznáme ho dobre, volá sa Ján Thomasius. Potom tu je jeden Profesor a jeden Doktor. Volajú sa Profesor Capesius a Doktor Strader. Ich krstné mená nepoznáme. Tu ostáva určitý odstup. Takže ten Profesor Capesius. Je Profesor Capesius ženatý, alebo nie je ženatý? To z drámy nevieme. Nemáme potuchy, či je ženatý, alebo nie je. Ale teraz som na javisku Profesorom Capesiom, a ako herec musím vedieť, či je ženatý a má deti, alebo či je mladík. Musím postavu zahrať cez moju fantáziu a musím sa do toho tak vložiť, že doplním to, čo Rudolf Steiner v dráme nepovedal. „Je to predsa pozoruhodné, že ste takí sympatickí ľudia, že taká povera z vás robí sympatických ľudí.“ Tak tam Capesius stojí skutočne ako človek, ktorý má prevahu. „Áno, prepáčte. Ja som Profesor. Kto z vás je Profesor?...No prosím.“ A tento človek, ktorý na začiatku vôbec nie je zdvorilý, je teraz hrdina v dráme. Ale ešte stále je Profesorom Capesiom a nikdy sa nedozvieme, či má nejaké krstné meno. Ďalej máme Benedikta a Máriu. Majú nejaké priezvisko? Oni nepotrebujú žiadne priezvisko. Ich poznáme len ako veľké osobnosti, ako veľké osobnosti z minulosti. Majú tiež iba jedno meno a Benediktus má dokonca latinské meno. Takže všetky takéto maličkosti majú význam a môžeme sledovať celkovú náladu postáv, keď pozorujeme Máriu, Benedikta, Jána Thomasia, Profesora Capesia a Doktora Stradera.

Teraz začína „Die Prüfung der Seele – Skúška duše“ a nachádzame sa v čase 7 rokov po začiatku. Capesius mal prvé stretnutie s kruhom duchovne sa snažiacich ľudí a potom s mimi udržiaval priamo kontakt, lebo Ján Thomasius ho poprosil, aby sa mohol stať jeho žiakom. To znamená, že mu dával súkromné hodiny z dejín filozofie, alebo svetových dejín, proste nejaká historická oblasť. Capesius je znova a znova zároveň priťahovaný aj odpudzovaný duchovnou náukou. Chcem sa dnes obmedziť iba naňho, aby som mohol hovoriť o tom podstatnom v tejto dráme.

V prvej scéne vidíme Capesia. Sedí vo svojej pracovni a číta knihu, čo napísal Benediktus. To, čo tu číta, to už čítal častejšie. Rozmýšľa: „Niečo na tom je, ale to nemôže súhlasiť.“ Je to človek, a tento človek hovorí o antropozofii: „Teda, to je predsa nehorázne, čo človek počúva v antropozofii.“ Je to len postava v divadelnej hre, ale takí ľudia jestvujú. A potom predsa len ide za Jánom a hovorí: „Povedz mi o tom niečo viac.“ A musí tú knihu znova a znova čítať. A teraz prečítajme, čo on číta. Je sám v izbe a komentuje si sám pre seba, čo číta. Na konci príde k tomuto dôležitému miestu. Je za písacím stolom, tam je lampa, za ním sú police z knihami. Sme v pracovni profesora.

Pracovňa profesora niekde v južnom Nemecku pred 100 rokmi a on číta z knihy, ktorú napísal Benediktus:

Es ist, als ob der Atem mir versagen wollte,
Wenn ich erstrebe, solcher Rede Sinn zu fassen.
Und eh' ich fühle, was ich denken soll,
Ergreifen Angst und Schrecken meine Seele.
Empfinden muss ich, wie wenn alles,
Was bisher im Leben mich umgab,
Zusammenstürzen und in seinem Trümmern
Zum Nichts mich wandeln müsste.
O, hundertmal hab' ich gelesen
Die Worte, die nun folgen ---:
Mit einem jeden Male ist
Nur finsterer die Finsternis
Um mich hereingebrochen.
(Er liest.)

„In deinem Denken leben Weltgedanken,
In deinem Fühlen weben Weltenkräfte,
In deinem Willen wirken Weltenwesen.
Verliere dich in Weltgedanken,
Erlebe dich durch Weltenkräfte,
Erschafe dich aus Willenswesen.
Bei Weltenfernen ende nicht
Durch Denkenstraumenspiel ---;
Beginne in den Geistesweiten,
Und ende in den eignen Seelentiefen: -
Du findest Götterziele,
Erkennend dich in dir.“

Je to, akoby mi dych chcel zlyhať,
Keď snažím sa, takejto reči zmysel chápať.
A skôr ako cítim, čo mám myslieť,
Pojíma strach a hrôza moju dušu.
Cítiť musím, ako by všetko to,
Čo doposiaľ ma v živote obklopovalo,
Zrútiť sa a v svojich troskách
V ničotu ma premeniť muselo.

Ó, stokrát čítal som
Tie slová, ktoré teraz nasledujú ---:
A každý raz
Len tmavšia temnota
Vôkol mňa sa rozložila.
(Číta)
„V tvojom myslení žijú myšlienky sveta,
V tvojom cítení tkajú sily sveta,
V tvojej vôli pôsobia bytosti sveta.
Strať sa v myšlienkach sveta,
Preži sa skrz sily sveta,
Utvor sa z bytostí vôle.
V dialkach svetových nekonči
Skrz snivú hru myslenia ---:
Začínaj v duchovných dialkach,
A konči v hĺbkach vlastnej duše: -
Ciele Bohov nájdeš,
Spoznávajúc seba v sebe.

Človek by mohol povedať, že to čo je tu napísané, je „Die Philosophie der Freiheit – Filozofia slobody (GA-4)“ preložená do nadzmyslovej reči. A Capesius je ostrasený, keď číta to, čo sme tu čítali. Prečo je ostrasený? Lebo nie je len intelektuálnym človekom. My sme možno viac intelektuálni, ako Profesor Capesius, lebo my to môžeme počúvať bez toho, aby sme boli ostrasení. Takže ak to sedí, že:

V tvojom myslení žijú myšlienky sveta,
V tvojom cítení tkajú sily sveta,
V tvojej vôli pôsobia bytosti sveta,

tak potom v mojom myslení žijú kozmické myšlienky, môj cit pozostáva z kozmických síl, a kozmické bytosti spôsobujú, čo chcem v mojej vôli. Súhlasí to? Som kozmickým človekom? V mojom myslení žijú myšlienky sveta. O čom premýšľam. Premýšľam o tom, čo dnes ešte dostanem na večeru. A vy všetci, sedíte tu a premýšľate o nadchádzajúcej večeri. A potom tento Benediktus povie: „Vaše myslenie je kozmické.“ To nejako nesúhlasí. A to najposlednejšie: „Ciele bohov nájdeš, spoznávajúc seba v sebe.“ Niečo chcem, stanovil som si jeden cieľ. Chcem mať lepšie zamestnanie, ako to, čo mám. A potom tu Benediktus povie: „Čo chcem ja, to je to, čo chce Boh.“ Opačne by to bolo ľahko pochopiteľné. Celkom ľahko, keď človek povie: „Ja chcem to, čo chce Boh. To je moja povinnosť. Boh rozkazuje, a my chceme, čo chce Boh.“ Ale Benediktus hovorí vo svojej knihe opačne: „To, čo chcem ja, keď som našiel seba samého, to je to, čo chce

Boh.“ To prvé bolo: „Ja som sa Bohu podriadil.“ Ale tu Benediktus hovorí: „Som Bohu nadradený.“ Capesius: „Som človek, malý človek, som hoden, sme my hodní toho, smieť takto rozmýšľať? Niečo na tom je, ale nemôže to byť pravda. Nemôžem to znieť, lebo nemám tú veľkosť, aby som to smel znieť.“ Číta to znova a znova a ono to pôsobí stále silnejšie a silnejšie, až jeho duša stratí súvislosť s telom a on má svoju prvú imagináciu. Zjaví sa Luna, Astrid a iná Philia. Jestvuje Philia, o ktorej som sa zmienil skôr, a toto je iná Philia. Luna hovorí:

Die Kraft, sie fehlt dir nicht	Sila, tá nechýba ti
Zum edlen Geistesflug.	Pre ušľachtilý ducha vzlet.
Sie ist gegründet	Je založená
Im Menschenwollen.	V ľudskej vôli.
Sie ist gehärtet	Je vytvrdená
Von Hoffnungssicherheit	Istotou nádeje.
Sie ist gestählet	Je zocelená
Von Zukunftsferneblicken.	Pohľadmi do ďalekej budúcnosti.
Der Mut nur fehlt dir,	Len odvaha chýba ti,
Ins Wollen zu ergiessen	Do vôle vliať
Die Lebenszuversicht ---,	Životnú dôveru ---.
Ins weite Unerkannte	Do diaľok neznámych
Zu wagen nur, erkühne dich!	Len odvážiť sa vzmuž!

Prvý nadzmyslový zážitok. Rada pôsobí upokojujúco na jeho vzrušenú dušu. Je otrasený a upokojujúco mu jedna duchovná bytosť dá radu.

Musíme to dnes už ukončiť, ale chcem sa ešte dotknúť toho, čo je dôležité povedať.

Ján Thomasius prichádza do novej krízy. Nie je to tak, že na prvý krát má človek krízy života za sebou. Nie. Ján Thomasius pred 7 rokmi jednu krízu prekonal a teraz prišla ďalšia. Nachádza sa v trochu labilnom rozpoložení a Capesius je tiež v labilnom rozpoložení. Obaja súčasne vzhliadajú späť na ten život v stredoveku. Súčasne aj Mária, ona ale na to nepotrebuje krízu, lebo sa tak veľmi ovláda. Pre ňu to je omnoho viac harmonické, pre tých dvoch je to trochu zmätočné. Takže teraz už začínajú rozumieť situácii, v akej sa nachádzajú, keď vidia, z akého karmického pozadia to vzniká, ako žili na začiatku 14. storočia. Je tam jeden duchovný rytiersky rád. Je celkom prirodzené, že človek si zmyslí na Templárov. Rudolf Steiner nepovedal, že sú to Templári, ale je to také najbližšie. Verím, že je dovolené hovoriť v tejto súvislosti o Templároch. Sme na začiatku prenasledovania Templárov. Počujeme, že veľmajster Jakub Molay bol už popravený a krátko na to budú všetci prenasledovaní. Vychádza to od francúzskeho kráľa, ale je to podporované cirkvou. Capesius vo svojej vtedajšej inkarnácii je rádovým rytierom na

jednom templárskom hrade a Mária je mníchom bojujúcim proti rytierom na tomto hrade. Musíme si predstaviť, že krátko po ukončení tohto videnia bude hrad dobytý a rytieri budú zabití. Ján Thomasius je zbožným členom cirkvi, ktorý ale pracuje v baniach patriacich tomuto rytierskemu rádu a je strhávaný sem a tam medzi cirkvou a týmto rytierskym rádom. Môžeme sa z toho veľa naučiť, keď si uvedomíme, ako niečo, čo je karmicky šírené, sa premieňa. Ako to staré zo stredoveku teraz v našom čase úplne inak vystupuje.

Zajtra chcem začať náukou o karme, ktorú môžeme získať z tejto drámy a potom musíme vstúpiť do tretej drámy.

Prednáška dňa 07.09.2002

6-7 rokov po tom, ako sa Capesius prvý krát stretol z duchovnou vedou, ho to samého začalo zaujímať. Ako študoval Benediktovu knihu, mal videnie, ktoré ním otriaslo. Ján Thomasius je tak isto v kritickej situácii, ktorá vznikla tým, že v jeho vzťahu k Márii vzniklo niečo nové. Mária počula hlas, tak akoby z duchovného sveta. Nevie presne, čo to je, ale viac krát počula: „Musíš sa odlúčiť od Jána.“ Nevie, čo si tým počať, ale počuje to viac krát. Ide k Benediktovi, a pýta sa ho, čo to môže znamenať: „Počujem nejaký zvädzajúci hlas, ktorý mi hovorí, že sa mám od Jána odlúčiť.“ Benediktus odpovie: „Mária, ušľachtilá bolesť ti necháva zjavovať pravdu ako klam.“ Tu máme problém, o ktorom sme hovorili už skôr, a síce vzťah medzi cítením a pravdou. Mária počuje, že sa má odlúčiť od Jána, s ktorým je spojená takým významným priateľstvom: „Máš sa odlúčiť od Jána.“ Najprv myslí, že to je ilúzia, ale Benediktus hovorí: „Nie, je to pravda. Ušľachtilá bolesť ti necháva zjavovať pravdu ako klam.“ Potom jej vysvetlí, prečo je to potrebné a v akom zmysle to treba chápať. Ján Thomasius sa stal príliš závislý od Márie. Vždy potrebuje jej radu. Je maliarom, a vo všetkom, čo robí, sa jej pýta: „No, čo na to povieš ty?“ Musí raz prísť čas, kedy bude schopný rozhodovať sa sám zo seba, a nie neustále podľa rád od niekoho. Takže Benediktus hovorí: „Nie je reč o tom, že sa nemôžete spolu priateliť. Priateľstvo ostane zachované, ale ty sa musíš držať vzadu a nedávať mu už žiadne rady, lebo Ján sa stal od teba príliš závislý.“ Ako to počula, tak tomu hneď porozumela. Potom v jednej nasledujúcej scéne povie Jánovi, že do ich vzťahu musí vstúpiť niečo nové. To je ale šok pre Jána. Je do Márie trochu zaľúbený. Je to úplne v poriadku, byť zaľúbený. Ale keď je človek zaľúbený, musí to priznať a vedieť o tom a nie len rád vyhľadávať spoločnosť nejakej osoby opačného pohlavia a myslieť si, že je to duchovný vzťah. V skutočnosti to je duchovný vzťah, ale okrem toho je to aj vzťah medzi mužom a ženou. Takže niečo v Jánovom vzťahu k Márii nie je úplne čisté, a to mu teraz spôsobí šok. Myslí si: „Nemôžem, nemôžem bez jej rád žiť.“ A presne ako u Capesia, ten šok mu otvorí nadzmyslový svet a dôjde k tomu, že aj on môže mať ten spätný pohľad do minulosti. Mária, ktorá je omnoho harmonickejšia vo svojom školení, má ten istý spätný pohľad.

Pozorujme teraz, ako to bolo vtedy v stredoveku, krátko po roku 1300. Capesius je rytierom na hrade Templárov. Ukazuje sa, že má pohnutú minulosť. Voľakedy dávno bol ženatý, mal dve deti. Bol trochu dobrodruhom. Chcel zažiť svet, a tak sa vydal na cesty. Zabudol na svoju ženu a deti a keď pochodil svet krížom krážom, tak sa nakoniec dostal k týmto rádovým rytierom. Spojenie so svojou rodinou stratil. Je tu nejaký Kühne, ktorý pracuje pre týchto rádových rytierov, a ktorý má nevlastnú dcéru. Tomáš, baník, a táto nevlastná dcéra, sú do seba zaľúbení a chcú sa vziať. Kühne vyhľadá Rytiera, neskoršieho Capesia, a hovorí mu: „Mám tu dokumenty, ktoré som dostal. Sú to dokumenty o mojej

nevlastnej dcére, ktorú poznáte." V tých dokumentoch stojí, že táto Kühneho nevlastná dcéra a baník Tomáš sú deti Rytiera, deti Capesia v minulosti. Takže sestra a brat sa chcú teraz vziať. Nemajú potuchy, že sú sestra a brat. Teraz je samozrejme nutné, aby sa to hneď dozvedeli. Je to katastrofa, keď sa sestra a brat vezmú. Aj keď je to nevedomé, sú obaja pravdepodobne pripravený pre peklo. Ale oni sa to dozvedia a pochopia to, a od teraz musia mať celkom iný vzťah. Môžu sa mať radi, ale ako brat a sestra, nie ako manželia. Táto Kühneho nevlastná dcéra, toto mladé dievča, to je Teodora vo svojej vtedajšej inkarnácii. Môžeme povedať, že tým, že teraz toto vedia, tak prichádza k určitému očisteniu. Boj proti Templárom pokračuje, hrad skoro padne a Capesius bude zabitý. Mních je spoluvinný na tom, že Capesius je zabitý a že Ján Thomasius stratil svojho otca. Nehovorím, že Mních je vinný. Mních to sám nevykonáva. Hovorím, že Mních je spoluvinný.

Teraz to poznáme a sledujeme predstavenie prvej mystérijnej drámy. Zaujíma nás dlhý prvý obraz „Brány zasvätenia“, a teraz pochopíme, ako veľmi karmicky nasýtený je tento prvý obraz. Tam sedí Mária a Capesius vôbec nevie: „Tu sedí človek, ktorý mal vtedy vinu na mojej smrti. Tento človek mi priniesol smrť.“ A vedľa nej sedí Ján: „A on bol mojím synom.“ Teraz človek rozumie veľmi, veľmi veľa, ako karma pôsobí. Spomeňme si na to, ako je v antropozofii popisované priemerné karmické pôsobenie. Je to tam často tak popisované, že niečo je naopak. Napríklad, že človek je mužom, potom ženou, potom mužom a potom ženou. Rudolf Steiner udáva v skutočných karmických výskumoch, že napríklad, ateista biológ Ernst Haeckel bol v predchádzajúcom živote pápežom. Takže to nie je tak, že keď napríklad je človek kňazom v jednom živote, tak je biskupom v nasledujúcom, ako keby takto človek robil pokroky. Mária je dnes vedúcou postavou v jednom jednoducho kacírskom hnutí a Capesius je predstaviteľom etablišmentu. V stredoveku pracoval Mních, Mária, s celou vážnosťou a mocou katolíckej cirkvi. Zastupovala moc etablovanej spoločnosti. A ona povedala Capesiovi: „Ty si kacír.“, a Capesius musel zomrieť. Teraz je to naopak, teraz pristupuje ku Capesiovi, a my si spomenieme na slová v prvom rozhovore, ktoré povedal, keď rozhovor začal: „Je to jednoducho pozoruhodné, že vy, poverčivý ľudia, ste predsa len sympatickí.“ V stredoveku má Mária moc, Capesius je kacír. Teraz je on Profesor a Mária patrí k hnutiu, ktoré nenachádza uznanie. Ako sa tam stretnú, je toto všetko mimo ich vedomia, ale pôsobí to v podvedomí. A prítomní sú aj Ján Thomasius a Teodora. „Týmito očami vidím tu prvý krát v tomto živote moje obe deti zo stredoveku, ktoré som vtedy opustil.“ Vzduch sa chvie od tejto karmickej situácie a nikto o tom nevie. Vidíme, aká veľká dráma môže vzniknúť z tejto prvej scény.

No a teraz, po 6-7 rokoch, sú traja najviac dotknutí tak ďaleko, že sú si vedomí, čo je tu naporúdzi ako karmické predpoklady pre ich vzťahy. A ako reagujú? Tu je opäť dôležité, porovnať to všeobecné, čo vieme o karmických zážitkoch, s konkrétnymi

zážitkami, ktoré majú títo ľudia. Vidíme na javisku obrazy z minulosti, ako ich vidia jednotlivé osoby. Ale otázka je: „Je to pravda? Súhlasí to?“ Človek nesmie brať niečo ako pravdu bez toho, aby to preveril. Maria práve pred chvíľou zažila, že nevie správne vyložiť nejaký hlas. A teraz títo traja videli pravdu, ale ešte nevedia, či to pravda je. Máme tu 3 obrazy, v ktorých uvidíme, ako tieto tri osoby reagujú na to, čo práve teraz prežili. Ahriman sa zjaví Márii, Lucifer sa zjaví Jánovi Thomasiovi. Ahriman hovorí Márii: „To, čo si tu videla, to predsa nemôže súhlasiť. Ty predsa vieš, že v priebehu inkarnácií sa strieda muž a žena. A tak veľa osôb, ktoré si tam zažila, boli v stredoveku mužmi a teraz sú znovu mužmi, v stredoveku ženami a teraz sú znovu ženami. To vôbec nemôže súhlasiť.“ Sú osobnosti, o ktorých som sa vôbec nezmienil, a ktorých sa tak isto týka to, čo povedal Ahriman. Mária je úplne bdelá a spýta sa Ahrimana: „Máš zmysel aj pre prechodné obdobie, aké toto prechodné obdobie máme, tam v stredoveku?“ Ahriman zmizne a Mária teraz vie: „Je to pravda, čo som videla.“ Lucifer chce zase Jánovi Thomasiovi nahovoriť, že videl zle. Johannes sa stiahne späť od toho videného a hovorí: „Nechcem tak vedome o týchto veciach rozmýšľať. Chcem pracovať viac ako umelec.“ Capesius je tak otrasený, nevie sa s tým viac vyrovnáť. Bol v nadzmyslovom svete a po zážitkoch v nadzmyslovom svete sa nevie viac správne vo fyzickom svete nájsť. Stane sa z neho skutočne prípad pre psychiatriu.

Ledva znesiteľné. Rudolf Steiner líči, ako sa zaoberaním duchovnou vedou môže skutočne človek zblázniť. To patrí k tomu najväčnejšiemu v celom hnutí, ktoré vyvolal k životu. Umenie má vedieť viesť k vykúpeniu. Ako umelec je človek jednoducho povznesený, nie tak spútaný vážnosťou života. Alebo lepšie povedané, máme vedieť mať nadhľad nad vážnym v živote.

Keď tu tak máme drámu od Rudolfa Steinera, môžeme to porovnať so Shakespearom, ako som to aj včera načrtoľ. Všetky tie zločinecké figúry, ktoré Shakespeare opisuje. Aký máme postoj k týmto zločincovi v drámach od Shakespeara? Včera som niečo načrtoľ o Othellovi a Desdemone. Taktiež Jákob, zločinec. Taký je život. Ako sa postavíme voči tomuto zločincovi? Necítíme k nemu nenávisť. Vidíme, že v živote takýto zločinci jestvujú a pre umelcov majú títo zločinci právo na existenciu. Vezmime si Šailoka v „Kupcovi benátskom“. Taký Šailok existuje. Nenávidíme Šailoka? Máme nadhľad básnika a vidíme, taký je život. Existuje dobro a existuje zlo. Rudolf Steiner líči, Capesius to mal také ťažké, bol priťahovaný duchovnou vedou, bol odpudzovaný duchovnou vedou, a teraz je vďaka duchovnej vede blázon. Keď to človek prežíva, sotva môže dýchať. Ale musíme si zachovať pokoj, život ide ďalej. Je to tragédia? Po 7 rokov je Capesius znova zdravý, a ja si vydýchnem.

Vážne zaoberanie sa antropozofiou zo sebou prinieslo, že jeden človek musel byť 7 rokov chorý. Teraz sa pýtam, akú veľkú silu človek dostane, keď sa naučí znášať to umením? Poďme teraz k našim zamotaným životom. A tu vidíme celkom podivuhodných

ľudí. Celkom podivuhodných ľudí máme aj v Antropozofickej spoločnosti. Ale máme kľud dôstojne s nimi vychádzať. Cez drámy sme spoznali, že ľudia môžu byť teraz trochu podivuhodný a v nasledujúcich rokoch z nich môžu byť géniovia. Možno viete, že Rudolf Steiner bol obklopaný veľa bohatými dámami, ktoré ho sprevádzali na jeho cestách, a ktoré boli trochu divné. Boli príležitostne trochu dogmatické, a príležitostne boli aj trochu márnomyseľné. Divne sa obliekali, vo všetkom, čo nosili, prevládali fialové farby. Jednoducho boli nápadné. A jeden mladý člen raz povedal Rudolfovi Steinerovi: „Nechápem, ako môžete vystáť tie staré tetky!“ Rudolf Steiner odpovedal: „Nechajte mi moje staré tetky. Za pár inkarnácií z nich budú géniovia.“ Takže všetko musí byť pomoc na to, že človek vie zachovať pokojný nadhľad. A potom robí človek to správne. Potom dostane človek posilnenie cez umenie. A obzvlášť veľké posilnenie človek dostane cez tragické v umení.

Chcem teraz ukončiť „Skúšku duše“. Je tam toho ešte veľa, ale musíme to obmedziť. Chcem sa zmieniť len o tom, čo by bolo ešte zaujímavé. Vystupuje tu 12 sedliakov a sedliačok, ktorí zastupujú zvyčajných ľudí a komentujú situáciu. Čo robí sedliak, keď počuje o nezhodách medzi rádovými rytiermi a cirkvou? Nevie samozrejme nazrieť, kto má pravdu. Má pravdu cirkev, alebo majú pravdu rytieri? Bežní ľudia nevedia prezrieť politické hry, ktoré sa vôkol nich odohrávajú. Títo 12 sedliaci a sedliačky vystupujú ešte raz v nadchádzajúcej dráme. A tu sa človek môže veľa naučiť z pozorovania karmických vzťahov. Dala by sa urobiť takmer celá jedna prednáška o každej postave, jej minulosti a prítomnosti. Ale my musíme skončiť a prejsť k nasledujúcej dráme.

3. Der Hüter der Schwelle – Strážca prahu

Strážca prahu je ledva znesiteľný. Je to tu ešte horšie, ako čo som doteraz líčil. Ale máme tu aj, skutočne ako v Shakespearovi, veľké kontrasty medzi idylou a tragédiou. Niečo z najintímnejšieho a najkrajšieho, čo je potom vystriedané niečím veľmi hrozným. Je dobré, keď človek sleduje zmysel tejto drámy s Aristotelom, ako on chápal zmysel drámy vo svojej literárnej estetike. Čo je zmyslom dramatického predstavenia? Že divák spoluprežívaním osobností na javisku, ich utrpenia a strachu, zažije očistenie duše. Identifikujeme sa s postavami, ktoré vidíme uvádzané. Vidíme ich ťažkosti, máme strach, máme súcitiť, vieme to ale zniesť, lebo autor to zobrazuje tak, že to znesiteľné je, a tým dôjde k očisteniu našej vlastnej duše. Cez strach, že to by sa mohlo stať aj mne, čo vidím na javisku zobrazené. Prečo je život taký dramatický? Čo tvorí zmysel života? Celý problém života je v tom, ako nájdeme vzťah k božskému svetu. Dostaneme milosť u bohov? A tu sa človek pozrie na grécke tragédie, napríklad Orestes v Orestiade od Aischyla. Ľudia stratia milosť bohov a nájdú milosť bohov znovu. Ale keď človek nepozoruje život vo vzťahu k nadzmyslovému svetu, potom sa život stáva jednoducho

ľahostajným. Rudolf Steiner robí to, čo popísal Aristoteles. Opisuje život človeka vo vzťahu k božskému svetu. Robí to tak, že na javisko prináša reinkarnáciu a karmu. Nevie, či nejaký autor pred Rudolfom Steinerom priniesol dramaticky na javisko reinkarnáciu a karmu. To ukazuje, že tieto drámy si zaslúžia, aby boli zapísané do dejín literatúry. V bežnej literárnej histórii ich človek ešte úplne neobjavil. Som presvedčený, že ich človek skoro objaví. Je to môj úsudok, uvidíme. Rudolf Steiner si zaslúži miesto vedľa Shakespeara, Schillera a Goetha. Keď sa na tieto drámy pozeráme ako literatúru, tak máme najlepší základ, poznať z toho aj to antropozofické. A to tak, že najprv sa hlbšie vcítíme do jednaní postáv a potom sa pýtame, ako porozumieť tomuto jednaniu lepšie vo svetle antropozofie. Moja rada je, aby antropozofická interpretácia nasledovala až po skutočne prežitom jednaní postáv.

Takže teraz sme tak ďaleko, že môžeme vstúpiť do drámy „Der Hüter der Schwelle – Strážca prahu“. Dostávam otázku, či by sme nemohli urobiť prestávku. Ak chcete, teraz je správny čas urobiť takú 10 minútovú prestávku.

Opäť prešlo 7 rokov a my stretáme našu spoločnosť, našich priateľov, je to 13 rokov po začiatku. Rozširuje sa to a vidíme rôzne okultné zoskupenia. Zoznámime sa s jedným bratstvom, ktoré pestuje tradičný duchovný život. Nevie, ako presne sa to dá interpretovať a porovnať z nejakým jestvujúcim hnutím, to je zahalené určitou tmou. Mám ale pocit, že sa tu dá hovoriť o nejakej slobodomurárskej lóži. Rudolf Steiner hovorí: „Lóža, ktorá pestuje tradičný duchovný život.“ Udialo sa to, že v minulosti nastúpil Ján Thomasius nový smer. V predchádzajúcej dráme musel odstúpiť od príliš intímneho zaoberania sa nadzmyslovým svetom, preto začal študovať vedu. Zoznámili sme sa s ním ako s maliarom, potom sme počuli, že začal brať hodiny u Capesia a Capesius je profesorom dejín. Ján Thomasius napísal jedno viac prírodovedné dielo, o ktorom je teraz podávaná správa v spomínanej Lóži. Verím, že by to mohlo byť takto: „V tomto diele Ján Thomasius jednoznačne dokazuje, že dnešná veda, keď je dôsledne prevádzaná, cez samu seba vedie k duchovnej vede.“ Takže teraz tu nemáme len niečo zhora, čo Benediktus ohlasuje cez svoje duchovné videnia. Zhora máme to všetko, čo môžeme prijať cez Benedikta. Zdola máme teraz to, že veda, tak, že sa to dá dokázať, vedie do nadzmyslového sveta. Takže Ján Thomasius je skutočne jedna významná osobnosť. Môžeme predpokladať, že má okolo 50 rokov, nie je to nikde spomínané, a v týchto približne 50 rokoch toho veľa vykonal. Môžeme si predstaviť, že otvoríme nejakú dnešnú encyklopédiu, kde stojí o Jánovi Thomasiovi: Významný umelec a vedec z počiatku 20. storočia. A teraz, lebo napísal túto knihu, chce spomínaná Lóža niečo urobiť. Rozhodli sa vziať Jána Thomasia do vedenia Lóže a zverejniť doteraz nezverejnené tajomstvá. Dráma začína tým, že toto Bratstvo zvolalo zhromaždenie, kde sa má uskutočniť prijatie Jána Thomasia a oznámiť budúce zverejnenie tajomstiev tohto Bratstva. Ako to je slávnostne Veľmajstrom lóže ohlásené, Ján Thomasius hovorí: „Nie, to sa nemôže udiať. Lebo viem,

že keď som to písal, moja duša nebola celkom čistá. Objavil som, že cezo mňa pôsobil Lucifer a keď sa teraz tá kniha zverejní, bude to škodlivo pôsobiť.“ Vznikne skutočný chaos. Niečo veľkolepo začaté, a teraz nevieme ani z voza, ani na voz. Je to zaujímavá vec, čo povedal Ján Thomasius: „Napísal som tu jednu dôležitú knihu. To, čo je v nej, je pravda. Ale moja duša nebola celkom čistá, keď som to písal. Možno som to písal aj s určitou samoľúbosťou. Všetko v knihe je pravda, a som trochu pyšný, že som to mohol napísať.“ Teraz Ján Thomasius objaví, že bol pyšný a hovorí: „To pôsobí cez ten text škodlivo.“ V kultúrnom živote nepôsobí len to, čo je napísané, ale aj duševná nálada autora, ktorý to písal. Súhlasí to? Je to v živote tak, alebo to tak v živote nie je? Je to otázka, na ktorú vôbec nie je ľahké odpovedať. A Rudolf Steiner na túto otázku ani neodpovedá. On iba hovorí: „Takto to prežíva Ján Thomasius, a preto nechce byť v tejto situácii prijatý. Nechce s týmto Bratstvom spolupracovať, ale sa chce stiahnuť späť.“ Ale skutočnosť je, že Ján Thomasius bol zvedený Luciferom. Nachádza sa teraz v tejto mimoriadnej nálade, že on, ako veľký bádateľ, to mu musí človek uznať, má tiež značné ľudské slabosti.

Potom sa scéna mení. Je to ako pri Shakespearovi, pestré obrazy od scény ku scéne, kde človek nevidí vôbec súvis. Nachádzame sa teraz v dome Stradera a Teodory. Je to ich 7. výročie svadby. Je to veľmi dojímavé. Strader bol človekom, ktorý vo svojom živote zápasil s veľkými ťažkosťami. A teraz na tomto 7. výročí svadby, sú už 7 rokov zosobášení, dívajú sa spolu späť a on hovorí svojej manželke, čo znamenala v jeho živote. Veľmi dojímavo to hovorí. Muž a žena, o takomto vzťahu ešte do teraz v drámach nebola reč. Tak osobne. Včera som sa pýtal, je Capesius ženatý? U nás to nie je inak. Do určitej miery sme nad to povznesení. Sme antropozofi a to je príliš nízke pre antropozofov, to patrí do súkromného života. Ale tu máme celkom jednoducho, jeden muž hovorí svojej žene: „Ty si útechou môjho života.“ Nemôže byť jednoduchšie a krajšie vyjadrené, čo môže byť manželstvo, ako v tejto jednoduchej vete: „Ty si útechou môjho života.“ On hovorí: „Len mám jednu starosť, lebo v poslednom čase si sa zmenila. Pozorujem, že ťa niečo tlačí. Čo sa deje? Nie si taká, akou si bola.“ Ona hovorí: „Cítim nejakú tiesnivú moc. Nejaká moc sa ku mne tiesnivo blíži. Vychádza od Jána Thomasia.“ Padne na soličku a je mŕtva. A my vieme, že Ján Thomasius je nejaký spoluvinný na jej smrti.

Potom máme nasledujúci obraz, ktorý je taktiež intímny. Strader je doma u Felixa Baldeho a pani Balde, Capesius je tam tiež. Viem, že o Baldeovcoch som sa ešte nezmienil. Sú tak isto dôležití. Je veľa postáv, o ktorých som sa nezmienil. Felix Balde tam bol od začiatku. Je to jednoduchý človek. Zbiera byliny, ktoré predáva lekárňam v meste. Nie je vôbec školený, ale nadzmyslový svet mu je ako jednoduchému človeku otvorený. Máva videnia. Pani Balde je tiež jednoduchá žena, ktorá má zázračnú schopnosť rozprávať rozprávky. Takže teraz sú tu a vyjadrujú práve ovdovenému

Straderovi svoju sústrasť. Mali Theodoru tak radi a cítia s ním. Celkom jednoducho, veľmi pekne, bez nejakej teórie, čisto ľudsky. „Vieme, že si stratil svoju manželku. Tvoja bolesť je našou bolesťou.“ Nemôže to byť dojímavejšie, ako v tejto scéne. A potom sa zjaví Teodora, ktorá zomrela a hovorí: „Mali by ste mať sústrasť s Jánom Thomasiom.“ Ján Thomasius sa do Teodory zaľúbil. Teda do určitej miery musí človek o Jánovi Thomasiovi povedať: „No čo je to ale za človeka.“ Ale v minulom živote boli bratom a sestrou. Nevedeli o tom, chceli sa vziať, ale nemohli sa vziať. A niečo v duši Jána Thomasia zostalo a teraz sa zaľúbi, okultne, hovorí Rudolf Steiner, zaľúbi sa do Teodory, ktorá je ženou iného muža. Na jednej strane musíme povedať, to je morálna slabosť Jána Thomasia. Na druhej strane tí, ktorí to vedia prezrieť, nemajú voči nemu žiadne výčitky. Strader, ktorý stratil svoju manželku, nemá voči nemu tak isto žiadne výčitky.

Teraz sa to začína veľmi dramatizovať, lebo čo pred nami leží? Sme blízko tomu, aby sa mohlo udiať niečo veľké v celom kultúrnom živote. Sme blízko tomu, že duchovná veda musí byť teraz uznaná pre celý kultúrny život. Tomu chce Lucifer zabrániť. Ako tomu zabráni? „Je niekto, v tomto hnutí, je tu niekto, kto má nejakú morálnu slabosť? Benediktus? Nie, ten je celkom morálny. Mária? Nie, tá je tiež čistá. Ján Thomasius? Ten nie je celkom čistý vo svojom vzťahu k ženám. Je génus, a ako génus toho veľa dokázal, ale ak dokážem využiť jeho slabosť pre ženy, bude to tiež stačiť.“ Lucifer dúfa, že môže cez Jána Thomasia zasiahnuť celé hnutie. Je to ale celé také bohaté, že medzi tým zažijeme aj, že Capesius sa v Luciferovej ríši stretne s Benediktom. A tu Benediktus môže z nadzmyslového sveta vzbudiť v Capesiovi silu, že sa chce vrátiť na zem. Súčasne vtedy, kedy Ján Thomasius podľahne pokušeniu, je Capesius uzdravený. Takže pre nás divákov je tu našťastie aj dobrá správa. Ale Lucifer dúfa, cez lásku Jána Thomasia k Teodore, zasiahnuť celé hnutie. Nachádzame sa v Luciferovej ríši, je tu Benediktus vedome, Mária je tu vedome, a Lucifer hovorí, čo chce, totiž stretnúť Jána Thomasia. Benediktus hovorí Luciferovi:

Das schöne Werk, das uns gelungen ist,
Du willst es dir zum Nutzen jetzt verwandeln.
Du hast Johannes durch die Herzensmacht
Dereinst an dich gebunden; doch du siehst,
Dass du Die Fesseln bald verstärken musst,
Soll seine Wesenheit sich dir erhalten.

To krásne dielo, ktoré sa nám podarilo,
Ty k svojmu prospechu obrátiť teraz chceš.
Ty Jána cez silu srdca
Raz si k sebe pripútal, no predsa vidíš,

Že putá musíš skoro zosilniť,
Ak bytosť jeho má sa teba držať.

Benediktus prezrel, že táto slabosť Jána Thomasia pochádza od Lucifera. Benediktus ďalej hovorí Luciferovi: „Keď sa ti to podarí, tak Thomasius to dobré, čo urobil, sám na zlé oobráti.“ Mária je prítomná, je mimoriadne bdelá a počuje, čo Benediktus hovorí Luciferovi: „Keď sa ti to podarí...“ Pýta sa: „Tak je ešte záchrana možná?“ Prečo hovorí: „Tak je ešte záchrana možná?“ Lebo Benediktus povedal: „Keď sa ti to podarí...“ Mária chápe, že Luciferovi sa len čiastočne podarilo Jána získať. Benediktus: „Keď sa ti to podarí...“, Mária to počuje a spýta sa: „Tak je ešte záchrana možná?“ Benediktus odpovedá: „Záchrana je možná, ak správne splníš svoj sľub.“ Aký sľub, to nehovorí.

Takže Mária je teraz podrobená skúške. Nezabudnime, že raz pred 13 rokmi obstál Ján v jednej skúške, a to umožnilo Benediktovi ďalej pracovať. Ján si túto výšku nedokázal udržať a spadol. Benediktus hovorí teraz Márii: „Teraz môžeš Jána zachrániť.“ Ako, to nehovorí. Ale Lucifer, ten to nechce pripustiť:

So wirket Zwangsgewalten,
Erfühlet Elementengeister,
Die Kräfte eures Meisters
Und ebnet den Weg,
Dass aus dem Erdgebiet
Sich wenden kann
In Lucifers Bereich,
Was mein Wunsch ersehnt,
Was meinem Willen folgt.

Tak pôsobte Moci nútiace,
Pocíťte Duchovia živlov,
Silu svojho majstra
A urovnajte cestu,
By z oblasti zemskej
Odvrátiť sa mohlo
Do ríše Luciferovej,
Čo moje pranie očakáva,
Čo moju vôľu nasleduje.

Potom sa zjaví Teodora, jej duša, a hovorí: „Prečo ma sem niekto volá?“ Nasleduje krátke zjavenie sa dvojníka Jána Thomasia, Benediktus má jednu poznámku a nasleduje dlhá reč od Márie. Mária pochopila, o čo ide a teraz dá svoj slávnostný sľub. Opisuje celkom kľudne, čo si Lucifer chybným vývojom praje. To vidí Mária a to opisuje. Práve sme počuli, ako chce Lucifer pôsobiť silou, ale Mária si zachováva pokoj. A Mária dáva svoj sľub. Porozumela, čo Benediktus mienil tým sľubom a dáva ho. Vezmem teraz len to najdôležitejšie, hoci dôležité je všetko. Mária hovorí:

Niemals will ich künftig
Von jener Seligkeit mich finden lassen,

Die Menschen fühlen, wenn Gedanken reifen.
Zum Opferdienst will ich das Herz mir rüsten,
Dass stets mein Geist nur denken kann, um denkend
Des Wissens Früchte Göttern hinzuopfern.
Erkenntnis wird mir dann zum Weihedienst.
Und was ich so in meinem Innern wirke,
Es strömt dann auf Johannes kraftvoll über.

Nikdy nechcem v budúcnosti
Tou blaženosťou nechať sa dať nájsť,
Ktorú ľudia cítia, keď myšlienky v nich zrejú.
K obetnej službe vyzbrojiť si srdce chcem,
Že vždy môj duch len myslieť môže, by mysliac
Plody vedenia Bohom obetoval.
Poznanie stane sa tak službou svätou.
A čo takto v mojom vnútri vykonám,
To prejde potom rázne na Jána.

Čo je obsahom tohto sľubu? Často máme veľa egoizmu v našom úsilí o poznanie. Berieme egoizmus ako niečo samozrejmé a egoizmus je v poznávaní aj úplne oprávnený. Povedzme, že dám nejakému človeku knihu so slovami: „Prečítajte si túto knihu, je zaujímavá.“ To je predsa apel na egoizmus. Prečo čítať tú knihu? Lebo je zaujímavá. Poviem niečo iné: „Tu je jedna kniha. Môže byť nápomocná pri vašej práci.“ Mária hovorí: „Chcem poznávať a poznanie brať ako obetnú službu Bohom. Chcem sa zdržiavať egoizmu.“ Po tomto by sme napríklad my, ktorí nie sme na jej výške, mohli jej povedať: „Mária, zober si túto knihu, je zaujímavá.“ Ona odpovie: „Že je tá kniha zaujímavá, to pre mňa nie je dôvod na jej čítanie.“ Poznanie má byť obetnou službou Bohu. „A keď to uskutočním, potom môže sila očisťujúco prejsť na Jána.“

A teraz príde k tomu vlastnému boju. Cítíme, teraz to bude vážne. Ale máme aj dôveru, že Máriiným sľubom môže Dobro zvíťaziť. Tento sľub je sľubom, ktorý uskutočňuje očistu duše. A teraz prichádza k boju. Ján je do istej miery zaľúbený do Teodory. Ona zomrela, ale on ju chce nájsť v ríši mŕtvych. Chce byť s Teodorou v nadzmyslovom svete zviazaný. Chce ísť okolo Strážcu prahu, vedľa Márie. Strážca prahu to dovoľí a Ján sa pozerá späť na minulé časy. Vidí tam jednu vznešenú postavu, jedného muža, ktorý má veľkú dôveru obyvateľov mesta. Ján hovorí: „To je Teodora, ktorú ľúbim.“ Mária na to len: „Dnes žijú ľudia, ktorí by sa mali hanbiť, lebo nie sú na výške, na ktorej boli v minulých životoch.“ On nechápe, prečo to Mária hovorí.

Zhrniem teraz, čo je líčené na dvoch rôznych miestach drámy. Kvôli krátkosti času spojím niečo spolu.

Ján Thomasius vidí nadzmyslovo tú postavu a hovorí: „To je Teodora, ktorú ľúbim.“ A Mária celkom jednoducho: „Dávaj pozor.“ Ján: „Prečo to hovoríš?“ Pranie je prekonané a on vidí, že videl samého seba v jednej skoršej inkarnácii. Stál pred pokušením, zaľúbiť sa do samého seba, ale je očistený od tohto pokušenia čistotou Máriinej duše. Ona má tú čistotu, touto čistotou je on uzdravený. Môžeme povedať, že tam, kde je ona a vôkol nej, nie je miesto pre ilúziu. Svojou čistotou pomôže Jánovi.

A teraz je tu víťazstvo. Teraz môže byť Ján Thomasius prijatý do Chrámu. Teraz sa môže udiť to, čo sa nemohlo na začiatku drámy. V chráme je vyslovených veľa dôležitých vecí, ale to si ušetríme na zajtrašok. Na dnes si môžeme vydýchnuť. Bolo to hrozne dramatické. Capesius bol 7 rokov chorý, teraz je zdravý. Ján Thomasius bol v strašidelnom pokušení a toto pokušenie s pomocou Márie prekonal. Môžeme teraz trochu upokojení očakávať zajtraší koniec.

Prednáška dňa 08.09.2002

Môžeme začať otázkami.

Otázka: V tretej dráme ôsmy obraz, tam sa hovorí o ahrimanových číslach. Ahriman hovorí: „Z 12 potrebujem vždy len 7 pre mňa, a 5 dám bratovi Luciferovi.“, a ďalej: „Keď oných 12 do svojej ríše cez ich vlastnosti budem môcť dostať, ostatní budú musieť už ísť za nimi.“ My vieme od Rudolfa Steinera, že číslo 7 je číslom času. To je číslo, ktoré keď sa viaže s Kristom v slnečnej sfére, tak je to číslo času. Keď sa to viaže s mesačnou sférou, tak je to číslo Lucifera. A na Starom Slnku z tých 12 hierarchií sa vylúči 5, s Kristom ide 7, a od tej doby to číslo 5 znamená podľa Rudolfa Steinera číslo Ahrimana, a je to aj tých 5 chlebov, ktoré musíme my, ľudstvo, získať. A preto to pre nás nie je pochopiteľné, že Ahriman hovorí, že z 12 potrebuje vždy 7 a 5 dá bratovi Luciferovi. To je pravý opak.

Odpoveď: Nevieť na otázku odpovedať. Je toho tak veľa, a trvá to tak dlho, až človek skutočne všetko objaví. A ja ešte stojím pred touto otázkou a nemám ešte odpoveď. Tretí obraz je ríša Lucifera, ôsmy obraz je ríša Ahrimana. Šiesty obraz je ríša Lucifera a Ahrimana. Lucifer a Ahriman zobrazujú zlo protikladne. Vzájomne spolu bojujú, ale keď príde na niečo spoločné, potom vedia aj spolupracovať. Takže si myslím, keď sa do toho človek vžije, že existuje skutočne aj jedna spoločná ríša Lucifera a Arimana, o ktorú sa delia, kde si delia moc. Aby som to trochu objasnil. Mali sme komunizmus, ktorý pokladáme za zlý. Mali sme nacizmus, ktorý pokladáme za zlý. Komunisti a nacisti sa potom dohodli a celkom dobre spolu istý čas spolupracovali, za účelom rozširovania svojej moci. A tak je to aj s Luciferom a Ahrimanom, či vzájomne bojujú, alebo spolupracujú. Myslím, že toto je na začiatok dobrý uhol pohľadu. Čo sa týka čísiel, to urobiť pochopiteľným ešte neviem. Ale som veľmi vďačný za túto otázku, lebo ešte som si ju nepoložil.

Otázka: Včera sme hovorili o tom, že Strader sa zjavil v duševnej sfére ako starý a Capesius ako mladý. Nie je nám jasné, prečo to bolo tak veľmi zdôraznené u Stradera. Pretože je ešte v ahrimanskej sfére, v materialistickej sfére a Capesius prekonal 7 rokov krízu, a teraz sa zjaví ako mladá duša? To je jeden pohľad. Ale my vieme podľa „Teozofie“, že v duševnej sfére sa nám vždy veci javia opačne. Napríklad v Mozartovej „Čarovnej flaute“ Papageno vidí svoju budúcu nevestu ako strašnú strigu. Mozart nám tu dáva znať, čo vieme podľa „Teozofie“, že v duševnej sfére sa všetko zjaví opačne. Takže sa Capesius zjaví opačne ako mladý, že je to v duševnej sfére, alebo že už prekonal tú krízu, a je akoby omladený? A podobne Strader ako starý, lebo je ešte stále materialista?

Odpoveď: Nevieam, či otázke dobre rozumiem, ale pozrime sa trochu na situáciu. Vo fyzickom, kde stretávame ostatných ľudí, je Capesius starší muž. Nevieame presne, aký je starý, môžeme predpokladať, že má okolo 50. Strader má možno 30. Myslím, že to poukazuje aj na ich povolania. Capesius je historik, nevieme to presne, ale je profesorom v nejakej historickej oblasti. To znamená, že sa zaujíma o minulosť, a to jednoducho zodpovedá trochu vyššiemu stupňu humanistického vzdelania. Strader je prírodovedec, a ako prírodovedec je v spojení s tým najmodernejším. Rudolf Steiner raz povedal: „Strader je vôľový človek a je najlepšie, keď aj herec, ktorý ho hrá, je veľký.“ V živote je to tak, že človek nemá vždy toho najsprávnejšieho herca, ale je dobré keď nájde niekoho plného vôle. Ján Thomasius sa prežíva v imaginácii v elementárnom svete. To znamená, že on neprežíva skutočnosť, ale obraz premenenej skutočnosti. Je to tu tak, akoby oboch videl z jednej strany, s ktorej ich ináč nepoznal. Vidí obraz Capesia ako mladého človeka a Stradera ako starého človeka. To je len prvý stupeň. Ďalší stupeň je, že ich môže spoznať z inšpirácie, a ešte viac z intuície. A to robí, to robíme, v nasledujúcej dráme. To znamená približne aj, že ich tu nevidíme úplne bezčasovo. Vidíme ich v imagináciách v stredoveku. To je prostriedok ich pochopiť intuíciou. O to som sa pokúšal, keď som včera líčil ich karmické ťažkosti. Musíme vidieť celkom z vnútornej podstaty, ako sa tam niečo spája. Je Mária zástupkyňou cirkvi, alebo nie je zástupkyňou cirkvi? Vo večnej podstate má rôzne možnosti, raz vykonala jedno, raz druhé. A my sa približujeme nadzmyslovej oblasti. Tak je to aj so Straderom a Capesiom. Myslím, že keď vezmeme porozumenie Jána Thomasia pre týchto oboch spolu, potom vidíme, ako on od prvého zvratu postupne vystupuje vyššie a vyššie a ich lepšie a lepšie chápe. Myslím, že celá tretia dráma je drámou, kde sa človek môže najľahšie zamotať. Je to také komplikované, a človek sa s tým vyrovná, len keď to dokáže prezrieť a trochu v klúde pozorovať. Potom vie človek definovať problémy, vrátiť sa k predstaveniam a potom je znova otrasený. Myslím, že jeden cieľ toho všetkého je, že sa učíme zachovať si pokoj.

Ján Thomasius začína, je vyvolený urobiť niečo veľké a hovorí: „Nedokázal som odolať Luciferovi. Nie je správne, čo teraz chcete.“ Za tým nasleduje väčší alebo menší chaos. To sme včera sledovali. Opisoval som Jána Thomasia ako veľkého človeka, ktorý má ale morálne slabosti. To samozrejme jestvuje. Takýchto ľudí je vo svete veľa. Chce prekročiť prah. Vyvinul sa tak ďaleko, že sa mu zjaví Strážca prahu. Vedľa Márie môže prah prekročiť. Vždy som si na základe poznatkov od Rudolfa Steinera myslel, že prah prekračuje človek úplne sám, úplne individuálne. Ale takéto zákony nie sú absolútne. Tu pozoruhodne prekračujú vedľa seba Mária a Ján súčasne prah a potom dáva Mária Jánovi silu a náhľad, ktoré on sám jednoducho nemal. Celkom prekvapivé, keď to človek porovná s tým, čo inak číta človek v knihách Rudolfa Steinera. Ale keď sme sa dopracovali k tomuto, potom je všetko zmenené, a všetko, čo bolo chaotické

a otriasajúce, znie oslobodzujúcim hlasom. Chcem povedať, že tu máme predposledný obraz. Máme tu znovu obraz, ktorý je takmer imagináciou. Je tam slnečná radostná krajina. Na jednom nádhernom úbočí, s mestom s veľa továrenskými komínmi v pozadí, sú ľudia. Prebojovali sa v tejto slnečnej krajine k určitej harmónii. V pozadí je vidieť mesto, ako moderný priemysel robí život ťažký, ako vytvára určité priemyselné väzenie, kde človek nemôže dobre žiť. Pýtajú sa samých seba: „Nemôžeme urobiť niečo pre toto mesto, pre týchto ľudí?“ Prebudili sa k vedomiu sociálnej úlohy. Vracajú sa späť k tomu, čo bolo hovorené na počiatku, totiž k sociálnej úlohe. Išlo to cez jedno zlyhanie, cez rozvoj, a po zlyhaní vystúpili tí ľudia na vyšší stupeň. Toto tvorí výhľad na poslednú drámu „Der Seelen Erwachen – Prebudenie duší“. Teraz už nepotrebujeme byť tak stiahnutí do seba, ako v posledných 13 rokoch. Bol som zamestnaný sám zo sebou. To je prirodzene úplne oprávnené. Mladí ľudia smú byť zamestnaní sami sebou. Mladý človek si želá osobný rozvoj, má svoje otázky, chce nájsť svoju cestu životom. Potom príde vážny okamžik, kedy sa človek spýta: „Čo môžem urobiť pre svet?“ Na jednej strane je to bôľne, človek opúšťa mladosť. Na druhej strane človek dosiahne nový stupeň. Čo môžem urobiť pre svet? A tu je to tak, že nie jeden človek sa pýta, čo môže urobiť pre svet, ale rôzni ľudia v rôznom veku sa to pýtajú. Jednoducho trochu prekvapujúco, vzniká tu nejaké spoločenstvo. Čo môžeme spoločne urobiť pre svet? A to je problém poslednej drámy „Der Seelen Erwachen – Prebudenie duší“.

Ale máme tu ešte posledný obraz, o ktorom som nehovoril. Pociťujem to tak, že oni uvideli spoločnú úlohu a stiahli sa späť s tým, že sa musia na to pripraviť. Stiahli sa späť do Chrámu. Tu je celá situácia jasne zobrazená z najvyššieho uhľa pohľadu. Je tu Benediktus, ktorý im môže veľa vysvetliť. Hovorí niečo, čo patrí tak isto k otriasajúcejmu:

Der Tempel selbst, er stand vor senier Prüfung,
Und Eines Menschen Irrtum musste ihn,
Den Lichteshütter, vor der Finsternis
In schicksalschwerer Weltenstunde schützen.

Chrám sám, on stál pred svojou skúškou,
A chyba jedného človeka musela ho,
Strážcu svetla, pred temnotou
V osudovej hodine sveta ochrániť.

Chyba jedného človeka zachránila celé sociálne postavenie. V prvej dráme, pravda, ktorú vidí Ján Thomasius, umožní Benediktovi ďalej pracovať. A teraz počujeme, že chyba jedného človeka, chyba Jána Thomasia, jeho chyba zachránila celú situáciu. Takže teraz sa pozeráme na príbeh z omnoho vyššieho pohľadu ako doteraz. Ľudia sú teda vedení

niečím vyšším, ako čo sme doteraz mohli tušiť. Tento pohľad nám hovorí, že ušľachtilí ľudia, ľudia, ktorí chcú to správne, sú ďaleko popredu v duchovnej vede. Títo ľudia chcú niečo príliš skoro, a potom sú zadržaní morálnou slabosťou nejakého človeka. Morálna slabosť môže stáť v službách pokroku. A teraz, keď táto morálna slabosť je prekonaná, môžu teraz všetci oprávnené urobiť ten krok vpred. V Chráme sú vyslovené slová, ktoré môžeme vzťahovať na seba, a ktoré nás nechajú nazrieť hlboko do štruktúry sveta. Hovorí tu Capesius, ktorý bol 7 rokov chorý a teraz po svojom uzdravení hovorí:

Wer so des Widersaches Reich geschaut,
Wie Schicksalsmächte mir gewähren wollten,
Der weiss, dass gut und böse nur Worte sind,
Die von den Menschen kaum verstanden werden.
Wer Luzifer nur böse nennen will,
Der sage auch, es sei das Feuer böse,
Weil seine Macht das Leben töten kann,
Und böse sei das Wasser, weil der Mensch
In ihm doch auch ertrinken kann.

Kto ríšu Odporcovu videl tak,
Jak Moci osudu mne dopriať chceli,
Ten vie, že dobro a zlo len slová sú,
Ktoré ľuďmi sotva pochopené sú.
Kto Lucifera len zlým nazývať chce,
Nech povie aj, že zlý je oheň,
Lebo jeho moc život usmrtiť môže,
A zlá je tiež voda, lebo človek
V nej aj utopiť sa predsa môže.

Takže celkom jednoduché a predsa problematické. Je oheň dobrý, alebo je oheň zlý? Oheň je predsa ten istý. Je voda dobrá, alebo je voda zlá? Aj dobrá, aj zlá. Voda je stále tá istá. A teraz sa pozrime naspäť. Bola morálna slabosť Jána Thomasia dobrá, alebo zlá? Má niečo dobré a má niečo zlé. A to sa učíme aj v živote. Máme tu človeka, ktorý je na chybnnej ceste, ale vieme to v pokoji posúdiť. Čiže niečo dobré, niečo zlé. To teraz umožní Márii povedať niečo, čo patrí k tomu najvznešenejšiemu, čo sa v tejto dráme dozvieme. Pozerá sa naspäť a hovorí o význame Lucifera v dejinách, o význame Lucifera pre ľudský život a ako sa môže človek pozeráť na Lucifera ako čiastočne na dobrého a čiastočne na zvädzajúceho. Nie je umenie zvädzajúce? Som herec a vy musíte vedieť vychutnať, že zlo zahrám dobre. Je to nebezpečné, herec sa ľahko môže stať

namysleným. To je nebezpečenstvo pre herca. Musím to vedieť zahrať tak, že to vy môžete vychutnať. Herecký výkon musí byť obdivovaný, nie herec sám. Musím skúšať robiť to pekne a musím dosiahnuť, že sa nestanem namyslený. Keď chodíte príležitostne do divadla, poznáte herca, ktorý je veľký a herca, ktorý je tiež veľký, ale vychutnáva si samého seba. Obaja používajú Lucifera. Aj ten dobrý herec, lebo aj ten musí podvádzať. Musí totižto hrať tak, že svet vyzerá takým, akým nie je. A keď to skutočne dosiahne, potom je oslavovaný divákmi. Keď sa mu to úplne nepodarí, tak je tam predsa len niečo nečisté. A keď človek prejde k opere, ako hrozne je ťažké pre nejakého veľkého speváka alebo speváčku nejakú úlohu poriadne, úplne bez namyslenosti, na javisku zobrazíť. Musíme tomu luciferskému rozumieť, vedieť to používať, a keď to vieme, tak potom prídeme ku kresťanskému. Mária vo svojej reči hovorí o vzťahu Lucifera a Krista. Sme na konci 3. drámy. Počas 13 rokov sme spoznali rad ľudí. Od začiatku tu vystupujú Lucifer a Ahriman a až teraz po 13 rokoch je spomínaný Kristus. Človek spozoruje, že autor Rudolf Steiner tým hovorí: „O Kristovi by sme nemali hovoriť príliš často. To si ponecháme pre najvýznamnejšie okamžiky.“ A taký okamžik je teraz, keď Mária hovorí nasledovné. Čo som líčil pred chvíľou o namyslenosti, to je vysvetlením nasledujúcej reči. Capesius hovoril o vode a ohni, či sú dobré alebo zlé. Mária hovorí:

Es sprach Capesius die tiefen Worte,
Die Wahrheit offenbaren, wenn sie recht
Dem Geiste sich entbinden, welcher Menschen
Im Erdenwerden Liebe wiesen kann;
Die aber Irrtum nur auf Irrtum häufen,
Wenn sie von schlimmer Meinung ausgebildet
Und in den Seelen sich zum Bösen wandeln.
Es ist gewiss, dass Lucifer sich zeigt
Als Lichtesträger vor dem Seelenauge,
Wenn dieses sich den Geistesweiten neigt.
Doch will des Menschen Seelenwesen stets
Im eignen Innern auch in sich erwecken,
Was es bewundernd nur erblicken darf.
Es soll die Schönheit Lucifers erschauen,
Doch darf es niemals seiner Macht verfallen,
So dass er ihm im Innern wirken kann.
Wenn er, der Lichtesbringer, Weisheit strahlt
Und Welten mit dem stolzen Selbstsinn füllet
Und glanzvoll allen Wesen Eigenheit
In seinem kühnen Sein zum Vorbild leuchtet,

Da darf der Seelen Innenheit an ihm
Sich zur Ercheinung bilden, sinnerfreuend,
Und weisheitfroh um sich erstrahlend,
Was sich erlebt und sich am Leben liebt.
Doch Menschen sind vor allen andern Geistern
Bedürftig jenes Gottes, der nicht nur
Bewunderung heischt, wenn er im Aussensein
Der Seele sich im Glanze offenbart, -
Der seine höchste Macht erst dann erstrahlt,
Wenn er im Seelen-Innern selber wohnt,
Und der im Tode liebend Leben kündigt.
Es darf der Mensch zu Lucifer sich wenden,
Begeistert Glanz und Schönheit zu erfüllen:
Er soll dann so sich selbst erleben können
Und ihn doch nie als eignes Wesen wollen;
Doch zu dem andern Geiste ruft der Mensch,
Wenn er sich selber recht begreifen kann:
Es ist der Erdenseele Liebeziel:
Nicht ich, der Christus lebt in meinem Sein.

Hlboké slová v ravel Capesius,
Ktoré pravdu zjavujú, keď správne sa
Zrodia v duchu, ktorý ľuďom
V dianí ľudskom lásku hlásať vie;
Ktoré ale omyl za omylom hromadia,
Keď vypestované zlým myslením sú
A v dušiach na zlé sa menia.
Je isté, že Lucifer za ukazuje
Ako svetla nositeľ pred zrakom duše,
Keď táto sa diaľkam Ducha oddáva.
No človeka duševná bytosť chce vždy
Vo svojom vlastnom vnútri tiež prebudiť
Čo zrieť obdivne len smie.
Má zhliadať krásu Lucifera,
Však nesmie jeho moci prepadnúť,
aby mohol v jej vnútri pôsobiť.
Keď on, svetla nositeľ, múdrosť žiari
A svety pyšným sebazmyslom napĺňa

A lesklo všetkým bytostiam svojbytnosť
V svojom smelom bytí za vzor žiari,
Tu duše vnútornosť smie pri ňom
K zjaveniu sa utvárať, myseľ tešiac,
A z múdrosti sa radujúc vôkol seba žiariť,
Čo seba prežíva a seba nažive miluje.
Však ľudia viac ako všetkých iných duchov
Potrebujú oného Boha, ktorý nie len
Obdiv vyžaduje, keď vo vonkajšom bytí
Duši sa v lesku zjavuje, -
Ktorý svoju najvyššiu moc až potom žiari,
Keď vo vnútri duše sídli,
A ktorý v smrti milujúco život zvestuje.
Človek smie sa obracať k Luciferovi,
By lesk a krásu nadšene cítil:
On má sa potom tak sám vedieť prežiť,
Však jeho ako vlastnú bytosť nechcieť nikdy;
No k druhému duchu človek volá,
Keď sám seba správne chápať vie:
To je pozemskej duše lásky cieľ:
Nie ja, sám Kristus žije v mojom bytí.

Príde ešte zopár replík od Benedikta, ale myslím, že toto je vrchol, a týmto je 3. dráma ukončená.

4. Der Seelen Erwachen – Prebudenie duší

Prešiel 1 rok od konca 3. drámy. Osud to tu tak vtipne zariadil, že teraz dostanú naši priatelia z vonka jednu veľkú úlohu. Tu vystupuje jedna osoba, ktorú sme pred tým videli celkom krátko. Nezmienil som sa o ňom, ale celkom krátko tam bol. Je to Hilarius Gottgetreu. Gottgetreu je veľmi bohatý muž. Má lesy, má píly na spracovanie dreva, vyrába nábytok, má jeden starý závod, má veľkú vážnosť v okolí. Dobrá kvalita nábytku od Gottgetreua je známa. A Gottgetreu je tak isto Benediktovým žiakom. Teraz vidí, že pomocou antropozofie môžu napomôcť kultúrnemu rozvoju a dá svoj majetok k dispozícii antropozofickému hnutiu. Môžeme urobiť niečo veľké. Darujem antropozofickému hnutiu 20 mil. Euro. Ako to môžeme použiť? To preberieme po prestávke.

Má niekto nejaké otázky alebo poznámky?

Otázka: Zmienili ste tému zlyhania ako niečoho užitočného aj neužitočného. Je to myslené tak, že zlyhanie je vlastne nešťastie, ktoré by tam nemuselo byť, alebo je to zákonitá súčasť vývoja?

Odpoveď: Je to nutná súčasť vývoja, ale ľudia sami to nedokážu prezrieť. Mária raz povedala Jánovi jednu vetu, ktorá by tu mohla byť možno nápomocná: „Duša nesmie chcieť nikdy spadnúť, však z pádu musí získať múdrosť.“ Takže nesmieme nikdy brať život, ako keby to nebolo nič vážne, ak urobíme niečo chybné. Ale keď sa už nešťastie stalo, je život tak zariadený, že človek môže z tohto nešťastia získať múdrosť.

Teraz pôjdeme ďalej. Sme rok po ukončení predchádzajúcej drámy, a Hilarius Gottgetreu vypracoval jeden plán. Jeho osud vysvetľuje veľa z duchovných dejín posledných storočí. Keď sme ho prvý krát videli, nebolo to v tomto živote, ale keď sme boli v stredoveku, bola tam jedna postava, a touto postavou bol Veľmajster rytierskeho rádu. Vtedy sme nepočuli vôbec nič o tom, či bude neskôr inkarnovaný a či ho ešte uvidíme. Bol iba postavou v stredoveku. A potom v tretej dráme som hovoril o tej slobodomurárskej lóži, a tam je tiež Veľmajstrom v tejto slobodomurárskej lóži. Takže opäť niečo, čo ukazuje, ako individuálne treba pristupovať k reinkarnácii a karme. U Márii a Capesia máme osobnosti, kde karma ich životnú situáciu v ďalšom živote jednoducho úplne otočí. A tu u Hilaria Gottgetreua je zas situácia v ďalšom živote veľmi podobná tej v predchádzajúcom živote. V stredoveku je Veľmajstrom a v našom čase vystupuje znovu ako Veľmajster. A tento Veľmajster Templárov je teraz veľmi bohatý. Veľmi bohatý obchodník. Pochopil význam a prácu Benedikta. V prvej scéne vidíme, ako hovorí z vedúcim svojho sekretariátu. Vedúci sekretariátu musí svojmu šéfovi oznámiť, že prichádzajú sťažnosti na kvalitu tovaru, že niektorí zákazníci nie sú vôbec takí spokojní, ako boli v minulosti. Gottgetreu na to hovorí: „Už ma viac nezaujímá viesť ďalej firmu ako doteraz. Mám celkom iný plán. Strader urobil svoj vynález a ja chcem postaviť továreň, kde budeme vyrábať stroje od Stradera.“ Vedúci sekretariátu: „A čo je to zač, tento Straderov stroj. Nič sme o tom nepočuli.“ Gottgetreu: „Ale áno. Strader vynašiel stroj, ktorý bude mať v budúcnosti veľký význam. Je to stroj, ktorý využíva novú formu energie. Je priateľský voči životnému prostrediu. Umožní, že sociálny život bude môcť nadobudnúť novú formu.“ Vedúci sekretariátu je prekvapený a veľmi tomu neverí. Hovorí: „Dobre, keď ten stroj vyrobíme, kto ho kúpi? Nemáme totižto na to žiadnych kupcov a ani mať nebudeme.“ Gottgetreu: „Nie, ale mám iné plány. Musíme tiež, s pomocou Jána Thomasia to môžeme, musíme urobiť niečo, aby si ľudia svoje bývanie vedeli zariadiť trochu estetickjšie. Musíme vyvinúť nový štýl nábytku.“ Vedúci sekretariátu: „Áno, to znie tiež veľmi pekne. Ale kto to bude chcieť? Budeme mať obchod s novým pekným nábytkom, ale kto ten nábytok bude kupovať?“ Gottgetreu: „Máme predsa Benedikta a Capesia. Musíme vybudovať široko poňatý vzdelávací systém. Tí

dvaja môžu robiť pre ľudí vzdelávacia prednášky.“ A máme tu Veľký plán. Obsahuje priemysel – stroj od Stradera, umelecké remeslo – nábytok od Thomasia, ľudové vzdelávanie – veľkolepá prednášková činnosť Benedikta a Capesia. A peniaze na to sú tu tiež: „Som predsa povedal, že som dal k dispozícii 20 mil. Euro.“ Čo ešte chýba? Nechýba už nič.

Ale budú vedieť tí ľudia spolupracovať? Čo máme, je veľkolepý Plán v hlave Hilaria Gottgetreua. Môže sa Plán uskutočniť? Hilarius sa o tom jeden krát zhováral so svojim vedúcim sekretariátu a teraz to hovorí všetkým ostatným. Hovorím: je sympatický. Má veľký Plán a je skutočne nezištný. Chce darovať svoj majetok. Ale je to primerané skutočnosti? Je tam niečo, čo nezodpovedá celkom skutočnosti. On si myslí, ako niektorí ľudia od peňazí, že to človek peniazmi môže zariadiť. Alebo lepšie povedané, ešte nevidí, aké ťažké to je, kým príde ku skutočnej spolupráci. Lebo majú títo ľudia voči sebe dostatočnú dôveru? Vidíme teraz, ako sa dotknutí rozprávajú o Hilariovom Pláne. A teraz začínajú ťažkosti. Môžem spomenúť iba to najdôležitejšie. Bola tam jedna osobnosť, Magnus Bellicosus, vôbec som sa o ňom doteraz nezmienil, hral celkom vedľajšiu úlohu. Niektoré scény na tomto mieste sa odohrávajú v lese, kde sa ľudia prechádzajú v rôznych konšteláciách a hovoria o Pláne. A tento Bellicosus hovorí teraz s Romanom. Bellicosus a niektorí ďalší nemajú vôbec dôveru v Stradera. Lebo ten stroj je zatiaľ iba v modeli, ešte sa nepostavil žiaden funkčný exemplár a vôbec sa nevie, či je reálne tento stroj vyrábať. Romanus, ktorý sa tak isto zúčastňuje rozhovoru, bol prítomný už v prvom obraze. Je moderným inžinierom, vôľový človek. V prvej dráme v prvom obraze má krátku repliku, kde hovorí: „Nevidím žiadnu cestu, ktorá vedie od myšlienky ku skutočnosti. Nemožno tak veľa hovoriť. Vy, antropozofi, hovoríte tak veľa. Nejde o reči, ale o činy!“ A teraz je tu znova a hovorí Hilariovi Gottgetreuovi: „Zúčastním sa toho Plánu. Ak postavíte iba továreň a to ostatné vynecháte. Takže žiadny umelec Thomasius a žiadna prednášková činnosť. Keď postavíte iba továreň pre Stradera, tak som úplne s vami a potom pridám ešte aj môj celý majetok.“ Nie je tak bohatý ako Hilarius, ale 5 mil. Euro tiež nie je maličkosť. Takže chcete 5 mil. Euro? Prosím, 5 mil. Euro. Hneď tu máme sociálne ťažkosti. Plán musí byť zmenený, ak má byť pri tom aj Romanus. Je to pôžitok, keď to človek hrá. Vcítme sa do Romana. Rozhodný vôľový človek. A je tak isto veľkorysý, chce darovať 5 mil. Euro. Ale: „Žiadne antropozofické pekné rečičky!“ Pýtame sa, kto má sympatie autora? Čo si myslí Rudolf Steiner o svojich postavách? Rudolf Steiner ako dramatik nemá žiadne sympatie. Opisuje svet, aký je. Máme človeka, ktorý hovorí: „Darujem vám 5 mil. Euro, ale nechcem mať nič spoločné s tými antropozofickými peknými rečičkami.“ Autor nezaujal voči svojim postavám žiaden postoj. Je ako duch, ktorý má nadhľad. V tomto zmysle ho ako autora hier treba postaviť celkom vedľa Shakespeara. Keď ideme k Shakespearovi, spýtame sa: „Jákob a Šailok. Mal Shakespeare pre nich sympatiu alebo antipatiu?“ Také niečo v živote existuje a autor

to jednoducho opisuje. A my teraz vidíme tie sociálne ťažkosti. O prvých som sa zmienil. Tieto ťažkosti vystúpia na povrch a my nemáme tušenie, aký má k tomu postoj autor Rudolf Steiner.

Ale možno nie je správne povedať: „Nemáme žiadne tušenie.“ Lebo autor hovorí: „Chcem líčiť život, aký je. A v živote existujú takéto postavy a my musíme žiť s ľuďmi, akí sú.“ Máme ho v antropozofickom hnutí, nie je veľmi rozumný, ale máme ho tu. Poviem si: „Aké by to bolo pekné, keby bol rozumný.“ Ale tak by človek nemal rozmýšľať. Všetci máme ťažkosti. Máme dobré stránky, máme horšie stránky. Sme ľudia, akí sme, a to je to, to tu človek spozoruje jednoznačne, čo spôsobuje ťažkosti medzi jednotlivými osobnosťami. A človek nevie prísť na to, či autor Rudolf Steiner má pre jedných alebo druhých sympatie. Človek môže hneď vidieť, aká je problematikké, čo hovorí Romanus. Človek môže povedať: „Máme tu človeka s peniazmi. Chce svoje peniaze použiť tak, že to vyzerá, že chce mať prostredníctvom týchto peňazí vplyv na to, čo sa deje v antropozofickom hnutí.“ Ľudia s peniazmi majú vplyv cez tieto peniaze. Keď dávam peniaze antropozofickému hnutiu, musím ich prenechať tým, ktorí s nimi vedia pracovať. Ak môžem urobiť paralelu. Poznám jedného človeka na Slovensku. Tento človek má plán, založiť inštitút pre antropozofickú prírodovedu. A máme tu jedného pána Kováča, a pán Kováč povie: „Áno, dostanete na to 5 mil. Euro, keď to nebudete robiť s tým, ale keď to budete robiť tým, na ktorého som myslel. Ide o Nemca Möllera. Keď to budete robiť s Möllerom, tak nedostanete vôbec nič, ale keď to budete robiť so Schmidtom, potom dostanete 5 mil. Euro.“ Na jednej strane môže človek povedať: „To je predsa nehorázne, keď človek používa peniaze ako nástroj moci!“ Ale na druhej strane môže človek predsa len povedať: „Nie je to žiadna maličkosť, sľúbil som vám 5 mil. Euro. Mám to sľúbiť ľuďom, ku ktorým nemám dôveru? Dám vám peniaze, ale musím mať predsa dôveru, že budú použité dobre. Nie je to moje právo?“ Takže na jednej strane človek môže povedať, keď to pozorujeme, počujeme o tom, a niektorí povedia: „No, tento človek chce svojimi peniazmi vydierať. Nehorázne.“ „Ale počúvajte predsa. Je predsa úplne prirodzené, že dá svoje peniaze iba tam, kde má dôveru. Človek predsa nemôže očakávať, že by mal dať svoje peniaze tam, kde nemá dôveru.“

Takže tu teraz máme Hilariov Plán a ľudia ho rôzne posudzujú. Máme Romana, a ľudia ho rôzne posudzujú. Ako to bude pokračovať? Čo na to povedia Capesius a Ján Thomasius? A tu máme ďalšiu jednu veľmi bolestivú situáciu, kde vzniknú nové ťažkosti. Je to tiež v lese, nablízku. Ján Thomasius tiež o tomto Pláne počul. Zasníva sa späť do minulosti a zjaví sa mu duch z mladosti. „Mohol som predsa toho dosiahnuť viac.“ Stratí sa v myšlienkach na to, čo z neho mohlo byť. Čo mohol dosiahnuť v zrelom veku, to stálo pred ním v mladosti ako možnosť. Je to často niečo bolestivé, lebo človek musí priznať, že nedosiahol všetko, čo dosiahnuť mohol. A tu je jedno nebezpečenstvo, veľa ľuďom toto nebezpečenstvo nehrozí, že sa človek zasníva do minulosti a vychutnáva myšlienky na

to, čím mohol byť. „Viete, som filozof. A keby sa mi podarilo napísať dielo, ktoré som plánoval, keď som bol celkom mladý, tak by som bol dnes profesorom na Harvarde. A potom by ste ma poznali z novin.“ Pôžitok z toho, čím človek mohol byť. Je to len okamih, kedy má Ján Thomasius túto slabosť. Capesius je v lese a videl Jána Thomasia. Ján Capesia nevidel. Capesius má teraz nadzmyslové zážitky a zažije túto duševnú náladu Jána Thomasia. Vidí, že Ján Thomasius ešte úplne neprekonal svoju luciferskú stránku. Ale chce vedieť, či to správne cítil, a tak ide k Jánovi a pýta sa ho: „Nevcítili ste sa práve teraz do minulých čias? Cítil som sa Vám tak blízko.“ Ján sa naľaká a zvolá: „Nie teraz predsa!“ Capesius vie, tým že Ján sa zľakol, že videl správne. A teraz sa stalo ťažké pre Capesia zúčastniť sa Plánu. Ale Ján Thomasius precitne a hovorí: „Ja tam nepatrím. Odchádzam.“

Takže znova. Ako sa k tomu postavíme? Máme tu umelca, ktorý dostal ponuku: „Môžete byť zodpovedný za výrobu nábytku.“ A on odpovie: „Na to sa ja nehodím. Nie som na to zrelý.“ Niektorí ľudia majú o sebe príliš veľké predstavy. Ale tie úvahy Jána Thomasia, to je možno viac, ako len to, že sa na to nehodí. „Nemám sociálne schopnosti. Odchádzam. Budem sa venovať maľovaniu.“ Čo si my, ako diváci, máme o tom myslieť? Nejaký človek nechce prijať miesto, ktoré niekto myslel pre neho. Buď mu chýba odvaha, alebo má sebaopoznanie. Čo je to v tomto prípade?

Ako to pokračuje s Plánom ďalej. Je tu viac línií, a nemôžem ich všetky nasledovať. Ale je tu jedna veľmi zaujímavá, a síce, ako to pokračuje s Jánom Thomasiom. Máme tu zopár scén, kde je Ján Thomasius čisto hlavnou postavou a má rozhovory s Benediktom a Máriou. Stretne svojho Dvojníka a Strážcu prahu. Ešte som nehovoril o zážitkoch Dvojníka. Hrajú tak isto svoju rolu a zvlášť u Jána Thomasia. On zažíva znova a znova svojho Dvojníka. Dvojník je bytosť, ktorá nám pomáha k sebaopoznaniu, a to tým, že nám ukazuje karikatúru našej vlastnej osobnosti. Ľudia nadobudnú veľmi ľahko o sebe ilúzie, myslia si o sebe príliš veľa, niekedy si o sebe myslia aj príliš málo. Keď má človek príliš malú dôveru v seba, je to tak isto chybná interpretácia. A na ceste k nadzmyslovým poznatkom stretne človek skôr či neskôr svojho Dvojníka. Pár krát v drámach už stretol Thomasius svojho Dvojníka, teraz znova. A teraz nastane jeden problém. Chcem vás tým podnietiť k práci. Aký je vzťah medzi Dvojníkom a Strážcom prahu? Študovali ste „Tajnú vedu“, a tam je podrobne popísaná cesta do nadzmyslového sveta, ako má človek zážitky jednej bytosti, Dvojníka, a Dvojník mení svoju podobu a z Dvojníka sa stáva Strážca prahu. V „Tajnej vede“ je to úplne jednoznačné, Dvojník a Strážca prahu sú dve vonkajšie podoby jednej a tej istej bytosti. A tu je jedna scéna, kde Ján vidí súčasne svojho Dvojníka aj Strážcu prahu, a tí dvaja sa spolu zhovárajú. Jednoznačne dve rôzne bytosti. Mal by som chuť vás teraz opustiť a povedať: „Popracujte zopár rokov na tomto probléme.“ Ale to by asi nebolo veľmi priateľské, a tak by človek s ľuďmi nemal zaobchádzať, takže skúsím k tomu niečo povedať. Ale navrhujem, aby ste o tom ďalej

rozmýšľali. Myslím, že riešením je, že Dvojník a Strážca prahu sú tou istou bytosťou, ale Dvojník pozostáva z astrálnej látky, ktorou Strážcu vytvára a je tak relatívne samostatnou bytosťou, ktorá sa má neskôr so Strážcom spojiť. Rudolf Steiner mal každý rok po uvedení drám v Mníchove dlhšiu alebo kratšiu prednášku. Tak isto aj v r. 1913. Názov tejto prednášky je „Die Geheimnisse der Schwelle – Tajomstvá prahu (GA-147)“ Tieto prednášky môžem veľmi odporučiť pre ďalšie štúdium.

Prebudil som tu veľa problémov. Je veľa problémov, o ktorých som sa iba zmienil, a je ešte viac tých, o ktorých som sa nezmienil vôbec. Od Rudolfa Steinera samého sú prednášky „Die Geheimnisse der Schwelle – Tajomstvá prahu (GA 147)“, ktoré sú veľmi nápomocné pre pochopenie našich drám. Hore a dole to ide s jednotlivými osobami. A znova, ako sme to už zažili skôr, keď vzniknú ťažkosti, tak sa trochu uvoľnia spojovacie vlákna medzi fyzickým telom, éterickým telom a astrálnym telom a dôjde k nadzmyslovým zážitkom. Niektoré osobnosti sa teraz prebúdzajú a zažívajú seba a ostatných v najvyššej oblasti duchovného sveta. Prebudenie duší. Najvyššia oblasť duchovného sveta sa im zjavuje. Je tu len otázka: Vedia sa po týchto zážitkoch spolu nájsť a prísť naspäť do života? Vedia teraz spolu riešiť úlohu a uskutočniť plán na preniknutie kultúry Antropozofiou? Máme nádej. Žijeme s tým, dúfame. Myslím, že my, ako diváci, sme za uskutočnenie tohto plánu. Dúfame v jeho uskutočnenie a vyzerá to tak, že by sa to eventuálne aj mohlo podariť. A potom dostaneme oznámenie, že Strader zomrel. Viac sa nemôžeme dozvedieť. Strader bol chorý len celkom krátko, pár dní. Mal opatrovatelku a vo svojich posledných minútach napísal Benediktovi list. V posledných minútach svojho života vzal papier, začal písať a zomrel, prv ako list dokončil. Opatrovateľka priniesla tento list Benediktovi, pri písaní ktorého bol Strader v posledných svojich okamžikoch. Benediktus list číta, nemôže ho dočítať do konca, keďže nie je ukončený a zjaví sa mu Ahriman. Je len ako nejaká duchovná postava, Benediktus ešte nevie, že je to Ahriman a Benediktovi hovorí: „Môžem ti povedať, čo chcel ešte Strader napísať.“ To je už ponuka. Ale Benediktus sa spýta: „Kto si?“ Ahriman odpovedá: „Áno, vy, antropozofi, sa snažíte len o pochopenie seba samého. Lenže ak chceš pochopiť len seba samého, nemôžeš pochopiť aj mňa. Nebudem na tvoju otázku odpovedať.“ A Benediktus hovorí: „Až teraz spoznávam Ahrimana.“ A tu máme úplne poslednú repliku všetkých 4 drám. Benediktus hovorí:

Jetzt erst erkenn' ich Ahriman, der selbst
Von hier entflieht, doch seines Wesens Kunde
Gedankenhaft in meinem Selbst erschafft.
Er strebt das Menschendenken zu verwirren,
Weil er in ihm die Quellen seiner Leiden
Durch einen altvererbten Irrtum sucht.

Er weiss noch nicht, dass ihm Erlösung nur
In Zukunft werden kann, wenn er sein Wesen
Im Spiegel dieses Denkens wiederfindet.
So zeigt er sich den Menschen wohl; doch nicht
Wie er in Wahrheit wesenhaft sich fühlt.
Sich offenbarend, doch sich auch verbergend,
Versuchte er des Augenblickes Gunst
Bei Strader jetzt in seiner Art zu nutzen.
Er wollt' in ihm auch dessen Freunde treffen;
Doch wird er Schülern meines Mysteriums
Sein Wesen künftig nicht verhüllen können. -
Sie sollen ihn in Wachsamkeit auch denken,
Wenn er in ihrem Schauen walten wird. --
Sie sollen seine vielen Formen deuten,
Die ihn verbergen wollen, wenn er sich
Den Menschenseelen offenbaren muss.
Du aber, Straders sonnenreife Seele,
Die du durch Stärkung deiner Geisteskräfte
Den Irrtumsboten zum Verschwinden zwangst,
Du wirst als Geistesstern den Freunden leuchten,
Du wirst Marias und Johannes' Sein
Mit deinem Licht in Zukunft stets durchdringen;
So werden sie durch dich noch stärker sich
Zu ihrem Geisteswerke rüsten können
Und sich als Seelenlichtes Offenbarer
Gedankenkräftig auch noch dann bezeugen,
Wenn über vollerwachtes Geistesschauen
Der finstre Ahriman, die Weisheit dämpfend,
Des Chaos Dunkelheit verbreiten will.

Až teraz Ahrimana spoznávam, ktorý sám
Odtiaľto uniká, však bytosti jeho zvesť
Myšlienkovu vo mne utvára.
On snaží sa zmiasť ľudské myslenie,
Lebo v ňom zdroje svojho utrpenia
Omylom dávno zdedeným hľadá.
Ešte nevie, že mu spasením len
V budúcnosti bude môcť byť, ak svoju bytosť

V zrkadle tohto myslenia znovu nájde.
Tak javí sa on ľuďom teda; no nie
Ako sa v pravde skutočne pociťuje.
Zjavujúc sa, však skrývajú sa aj,
Skúsil priazeň okamihu
U Stradera svojim spôsobom využiť.
Chcel v ňom aj jeho priateľov zasiahnuť;
No žiakom môjho mystického diela,
Nebude môcť v budúcnosti svoju bytosť zastierať. -
Oni budú ho v bdelosti tiež myslieť,
Keď v ich zrení vládnuť bude. --
Oni budú formy jeho mnohé chápať
Ktoré ho skrývať chcú, keď sa
Ľudským dušiam zjaviť musí.
Ty ale, Straderova duša slnečne zrelá,
Ktorá zosilením svojich duchovných síl
Posla omylu si zmiznúť prinútila,
Ty budeš ako hviezda duchovná priateľom žiariť,
Ty budeš Máriino a Jánovo súcno
Tvojim svetlom v budúcnosti vždy prenikať;
Tak budú oni skrz teba ešte silnejšie sa
K svojmu dielu ducha strojiť môcť
A ako zvestovatelia duševného svetla
Mocne myslením aj potom sa osvedčovať,
Keď nad plne precitnutým duchovným zrením
Temný Ahriman, múdrosť potláčajúc,
Chaosu temnotu rozprestrieť chce.

Teraz sa môžeme spýtať, či z toho máme nejaký celkový výsledok. Celkovo vzaté, na konci 3. drámy vedeli najst' jednotlivé osobnosti správny vzťah k Luciferovi. Tu, na konci 4. drámy, tu je Ahriman Pokušiteľom, ktorý chce zmiast' Benedikta. A Benediktus Ahrimana prezrie. My ako diváci, sledujeme, ako rôzne pôsobia obidve Protimocnosti Lucifer a Ahriman. Môžeme ich hodnotiť ako pomoc v živote a aj ako nebezpečenstvo. Keď sa pýtame, či sú tieto drámy tragédie, alebo sú to viac divadelné hry, tak by som chcel povedať, že majú niečo z charakteru tragédie, v zmysle toho, že na konci Strader, od ktorého sa očakávala významná rola, zomiera. Ako to pokračuje ďalej, to nevieme. To posledné je, že Benediktus vyslovil dôveru, že teraz prezrel Ahrimana, že jeho žiaci budú vedieť tiež Ahrimana prezrieť a že má predsa dôveru, že budú vedieť dobre pôsobiť pre

antropozofiu a pre kultúru. Plán od Hilaria Gottgetreua sa neuskutoční ako si on myslel, lebo hlavná osoba zomrela, ale všetci budú ďalej pracovať, a keď to nepôjde tak, tak to pôjde inak. Veľké je to, čo povedal Benediktus, že je úlohou, pomôcť Ahrimanovi pri jeho vykúpení. Bolo to na začiatku jeho repliky, že Ahriman ešte nevie, že bude vykúpený, keď vstane z mŕtvych v myslení ľudí. To je veľkou úlohou ľudí, pomôcť Ahrimanovi k jeho vykúpeniu. Nie zlo odsudzovať, ako keby si ho chcel človek držať preč od tela. Zlo myslieť, a tak duchovne pociťujúcim myslením k tomu prispieť, že zlo bude v budúcnosti môcť byť vykúpené a ľudstvo sa bude môcť ďalej rozvíjať. To sú nádeje plné posledné slová Benedikta.

Je toho omnoho viac, ako čo som tu mohol povedať. Ale s tým musíme počkať eventuálne na nejaký druhý raz. Dúfam, že máte dost látky na ďalšie štúdium. Ďakujem.

Otázka: Vie sa, kde bol ten templársky hrad?

Odpoveď: Myslím, že by sme nemali predpokladať, že sa jedná o nejaký určitý hrad. Niektorí ľudia si myslia, že bol v Slovinsku. Ja nemám tiež nič proti tomu. Je to v juhovýchodnej Európe. Jeden náznak je, keď jeden sedliak hovorí: „Môj strýko sa včera vrátil z Čiech.“ Takže sme v blízkosti Čiech, nie sme v Čechách. A myslím, že to nie je Nemecko. Je to východne, ten strýko toho sedliaka išiel na východ. Rudolf Steiner nám nehovorí, kam išiel.

Chcem povedať, že to bol pre mňa dar. Mohol som hovoriť o niečom, čím sa zaoberám mnoho rokov a teraz som nemusel robiť nič iné, len že som prišiel a niečo som povedal. Zažil som pre mňa úplne novú krajinu, nových ľudí, nový svet. Bol som tu na krátko pred 56 rokmi, ale nemal som žiadnu osobnú známosť a teraz som prišiel späť. Takže som dostal dar, keď som sem smel, a za tento dar ďakujem.